

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БОКОВ ОЛЕКСАНДР ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 3.07:331.5.021–048.35:339.9

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий консультант – доктор наук з державного управління, професор
ВОРОНА Петро Васильович,
Національний фонд досліджень України,
начальник управління грантового забезпечення.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
ДЕГТЯР Андрій Олегович,
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний
інститут»,
професор кафедри публічного управління
та підприємництва;

доктор наук з державного управління, професор
ЛАТИНІН Микола Анатолійович,
Харківський регіональний інститут державного
управління Національної академії державного
управління при Президентові України,
завідувач кафедри економічної політики та менеджменту;

доктор наук з державного управління, доцент
АЖАЖА Марина Андріївна,
Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету,
професор кафедри менеджменту організацій
та управління проектами.

Захист відбудеться «22» вересня 2021 р. о 9⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 17.127.03 в Класичному приватному університеті за адресою: 69002,
м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного
університету за адресою: 69002, Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «20» серпня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. О. Набока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Важливою рисою глобалізації є становлення загальносвітового ринку праці. Глобалізація висуває нові вимоги до робочої сили з погляду її кваліфікації, загальноосвітнього рівня, мобільності, оскільки «людський фактор» є центральним елементом нової моделі постіндустріального розвитку.

У сфері зайнятості населення України в умовах глобального інформаційного простору важливою є побудова сучасної моделі формування та реалізації державної політики зайнятості, спрямованої на ефективне використання трудового потенціалу країни відповідно до потреб інноваційного розвитку національної економіки, яка враховуватиме найкращі світові практики діяльності органів публічної влади. Від ефективності діяльності й координації спільних зусиль органів виконавчої та місцевої влади в напрямі підвищення результативності державної політики зайнятості залежать успіх соціально-економічних реформ і зростання рівня та якості життя населення.

Пріоритетність удосконалення системи публічного управління у сфері політики зайнятості підтверджена необхідністю реалізації зобов'язань, взятих державою щодо підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію Україна-ЄС, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр., Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 р., Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р.

На сьогодні пріоритетними завданнями державної політики у сфері зайнятості населення є, зокрема, активізація економічної активності населення країни, розширення сфери застосування праці шляхом створення нових робочих місць, зменшення масштабів неформальної (тіньової) зайнятості, диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією, забезпечення відповідності якості робочої сили сучасним потребам розвитку інноваційної економіки і її ефективного використання, удосконалення правових механізмів у сфері соціально-трудових відносин, пов'язаних з флексибілізацією ринку праці та розвитком нестандартних форм зайнятості, підвищення якості соціальних послуг, що надаються незайнятому й безробітному населенню державною службою зайнятості на місцевому рівні.

В умовах проведення в Україні реформи децентралізації вкрай актуальним постає питання пошуку ефективної моделі формування та реалізації державної й регіональної політики зайнятості, посилення спроможності та відповідальності місцевих органів влади за територіальний соціально-економічний розвиток. У цьому контексті одним із важливих напрямів територіального розвитку є формування ефективного регіонального та місцевого ринків праці.

Розв'язання зазначених та інших проблем, що існують у сфері зайнятості населення, сприятиме досягненню в перспективі високих показників доходів населення, підвищенню рівня і якості його життя.

Вплив глобалізаційних процесів на український ринок праці має стати додатковим стимулом прискорення системних реформ у країні, зокрема структурної перебудови економіки. Створення умов для збереження та розширеного відтворення висококваліфікованої робочої сили, здатної ефективно функціонувати в умовах

високотехнологічного й інноваційного виробництва, дасть змогу забезпечити формування стабільного та конкурентоспроможного ринку праці й економіки України в умовах глобального економічного простору.

Загалом проблеми формування та реалізації державної політики зайнятості є предметом дослідження різних наук (публічного управління, економіки, соціології, психології тощо). Теоретичне підґрунтя вирішення цієї проблеми становлять: положення щодо механізмів формування та реалізації державної політики, ідеї державного регулювання національної економіки в умовах глобальних ринкових трансформацій; наукові положення теорії державного управління соціальними системами; концептуальні підходи до державного регулювання зайнятості, організації діяльності відповідних служб. Зазначені ідеї та положення викладені в працях таких українських учених, як: В. Авер'янов, М. Ажажа, В. Бакуменко, С. Бандур, В. Бодров, Д. Богиня, Р. Войтович, П. Ворона, І. Гнибіденко, В. Гошовська, О. Грішнова, О. Дацій, А. Дегтяр, І. Дегтярєва, Т. Джига, О. Іваницька, С. Калініна, А. Колот, С. Кожем'якіна, М. Латинін, О. Лебединська, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Ю. Маршавін, В. Надрага, О. Онікієнко, І. Петрова, В. Скуратівський, В. Тертичка, Ф. Туй, М. Туленков, О. Цимбал, В. Федоренко та ін. Теоретичні й методологічні питання державного регулювання зайнятості та раціонального використання трудових ресурсів розкрито такими відомими зарубіжними науковцями, як Дж. Кейнс, А. Маршал, А. Пігу, Д. Рікардо, П. Самюельсон, М. Фрідмен, – які по-різному трактували місце й роль держави та її інститутів у процесах регулювання зайнятості населення.

Практичні механізми реалізації соціальної та гуманітарної політики держави в процесі надання соціальних послуг громадянам розробляли В. Бульба, К. Дубич, О. Коваль, М. Кравченко, Т. Маматова, В. Мамонова, О. Петроє, М. Руженський, Н. Савченко, Ю. Сурмін, В. Трощинський, Н. Ярош та ін.

Варто відзначити важливу роль названих, а також інших українських і зарубіжних учених у формуванні теорії та методології державного регулювання зайнятості населення, розробленні підходів до формування й реалізації державної політики в цій сфері, організації діяльності служби зайнятості. Однак тенденції останніх років, які спостерігаються в системі вітчизняного ринку праці, що пов'язані із зайнятістю населення та трансформацією соціально-трудова відносин під впливом глобалізаційних процесів, зумовлюють потребу в пошуку й упровадженні нових ефективних механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості в Україні. Сучасний розвиток інформаційної економіки в країні потребує комплексного дослідження, обґрунтування та вдосконалення системи державної політики зайнятості, що в сукупності обумовлює актуальність і науково-практичну значимість теми, мету та завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт, зокрема:

1. Інституту праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України та Національної академії наук України на теми:

– «Дослідження впливу економічного розвитку держави на рівень життя населення» (номер державної реєстрації 0111U001999), де автором проведено збір,

аналіз та моніторингове оцінювання рівня життя населення України на основі його доходів, прожиткового мінімуму, купівельної спроможності та інших показників, що дало змогу виявити певні тенденції соціального розвитку й отримати загальну оцінку рівня життя населення України, розроблено пропозиції щодо підвищення рівня життя населення та вдосконалення державної соціальної політики;

– «Моніторингові оцінювання рівня життя населення України» (номер державної реєстрації 0110U004090), де автором розроблено пропозиції регіональним органам центральної виконавчої влади та органам місцевого самоврядування щодо напрямів формування регіональної соціальної політики підвищення рівня життя населенням;

– «Державна сімейна політика щодо посилення соціального захисту багатодітних сімей та малозабезпечених сімей з дітьми» (номер державної реєстрації 0113U006024), де автором запропоновано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази реалізації сімейної політики України в частині створення сприятливих умов для поєднання материнства та батьківства, з одного боку, та трудової діяльності – з іншого, а також підвищення рівня соціального захисту багатодітних сімей та малозабезпечених сімей з дітьми;

– «Особливості реалізації державної політики у сфері зайнятості населення в умовах інтеграції України в Європейське співтовариство» (номер державної реєстрації 0115U002563), де автором здійснено оцінку стану ринку праці, зайнятості й безробіття населення, ефективності використання робочої сили та розроблено пропозиції, спрямовані на розв'язання проблем у сфері зайнятості, удосконалення механізмів державного регулювання зайнятості, з урахуванням можливих ризиків економічного й соціального розвитку України, створення соціально-економічних умов забезпечення ефективної зайнятості населення, у тому числі завдяки поширенню гнучких форм зайнятості;

– «Основні напрями реалізації державної політики розв'язання проблемних питань у сфері зайнятості населення в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004068), де автором опрацьовано пропозиції заінтересованих центральних і місцевих органів виконавчої влади, окремих державних установ і сторін соціального діалогу у сфері зайнятості населення та розроблено проект комплексного плану заходів щодо реалізації державної політики зайнятості населення на період до 2020 р.

2. Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості на теми:

– «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» (номер державної реєстрації 0116U006187), де автором розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії, які передбачають проведення базовими й регіональними центрами зайнятості регулярних опитувань роботодавців через реалізацію кількісних та якісних соціологічних методів;

– «Соціологічна діагностика тіньової зайнятості в Україні та напрями її мінімізації в контексті удосконалення реалізації державної політики зайнятості» (номер державної реєстрації 0116U002928), де автором проаналізовано підходи та

інструментарій сучасної політики ЄС у сфері детінізації національних ринків праці, проведено соціологічну діагностику тіньової зайнятості в окремих регіонах України та розроблено пропозиції щодо вдосконалення реалізації державної політики у сфері детінізації ринку праці з урахуванням європейського досвіду;

– «Зарубіжний досвід децентралізації надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення» (номер державної реєстрації 0118U004066). Внесок автора як відповідального виконавця НДР полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення функціонування економічного механізму державного управління надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення на засадах децентралізації фінансового забезпечення.

Мета та завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні підходів до вдосконалення механізмів державної політики зайнятості України в умовах глобалізації й розробленні пропозицій щодо її формування та реалізації.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

– узагальнити теоретико-методологічні засади державної політики зайнятості, визначити стан наукової розробленості досліджуваної проблеми, зокрема щодо нових підходів до формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації;

– проаналізувати основні міжнародні правові документи та стандарти у сфері праці як чинник розвитку правових механізмів системи державної політики зайнятості;

– розкрити сутність глобалізації як нового типу суспільного розвитку та визначити її вплив на функціонування національного ринку праці й зайнятість населення;

– виокремити основні соціально-економічні показники, що характеризують ситуацію у сфері зайнятості населення, проаналізувати сучасний стан функціонування системи державної політики зайнятості України та виявити тенденції розвитку національного ринку праці в умовах глобалізації;

– проаналізувати розвиток нестандартних (гнучких) форм зайнятості населення в умовах глобалізації та трансформації соціально-трудової сфери;

– з'ясувати стратегічні пріоритети та сформулювати основні завдання щодо вдосконалення державної системи професійної освіти в напрямі підвищення якості робочої сили й продуктивності праці;

– обґрунтувати необхідність упровадження на державному та регіональному рівнях ефективної системи прогнозування ринку праці як основи для стратегій формування та реалізації державної політики зайнятості;

– запропонувати комплексну систему короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці (із застосуванням кількісних та якісних соціологічних методів) з метою подальшої її імплементації в організаційно-технологічну структуру служби зайнятості;

– розробити сучасну модель державної політики зайнятості в умовах децентралізації системи державного управління та модернізації державної служби зайнятості України;

– обґрунтувати напрями підвищення ефективності використання робочої сили в умовах глобалізації;

– розробити пропозиції до комплексного плану основних напрямів реалізації державної політики зайнятості на середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні.

Об'єкт дослідження – державна політика зайнятості населення.

Предмет дослідження – механізми формування та реалізації державної політики зайнятості населення в умовах глобалізації.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й визначених завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: *аналізу, класифікації та систематизації* наукових даних, положень законодавчих і нормативних документів – для з'ясування рівня наукової розробленості досліджуваної проблеми та рівня її нормативно-правового забезпечення; *індукції і дедукції* – для формування понятійно-категоріального апарату дослідження, класифікації підходів до розуміння сутності понять: «державна політика», «державна політика зайнятості», «механізми формування та реалізації державної політики зайнятості»; *системний, структурно-функціональний* – для структуризації мети, цілей, завдань, принципів формування та реалізації державної політики зайнятості, обґрунтування структурно-функціональної моделі формування й реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації; *логічного узагальнення* – при поглибленні теоретико-методологічних засад економічної теорії, які визначають розвиток наукової думки в напрямі «людської праці» та «зайнятості» в контексті соціально орієнтованої праці; *статистичний* – з метою виявлення тенденцій соціальної й економічної політики держави щодо сучасного стану функціонування системи національного ринку праці та зайнятості населення; *абстрагування, формалізації, узагальнення* – для напрацювання пропозицій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації; *експертне оцінювання* – для виявлення основних чинників неформальної (тіньової) зайнятості населення в системі функціонування вітчизняного ринку праці, а також визначення тенденцій попиту на професії на місцевих ринках праці; *моделювання* – для розробки моделі короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці, а також розроблення сучасної моделі формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації.

Теоретико-методологічною основою і практичною базою дослідження є фундаментальні положення у сфері публічного управління, економічної теорії, зокрема теорії ринку праці та зайнятості, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з формування й реалізації державної політики зайнятості, державного регулювання сфери зайнятості населення, методів прогнозування ринку праці, мотивації незайнятого та безробітного населення до праці.

Нормативно-правовою базою дослідження є Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств, які стосуються соціально-економічної політики та державної політики у сфері зайнятості, статистичні дані Держстату України,

Євростату, адміністративні дані Державної служби зайнятості України, положення конвенцій і рекомендацій Міжнародної організації праці та Європейської соціальної хартії із цієї проблеми, а також результати впровадження особистих наукових досліджень у систему вітчизняної нормативно-правової бази у сфері зайнятості, систему державного управління в цьому напрямі та наукових публікаціях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації розроблено нові наукові положення, які в сукупності надають можливість розв'язати важливу наукову проблему в галузі науки державного управління щодо теоретико-методологічного й науково-практичного обґрунтування напрямів удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації й інтеграції України в європейське співтовариство, зокрема:

уперше:

– розроблено сучасну модель формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах посилення впливу глобальних процесів на систему функціонування національного ринку праці, в якій визначено її суб'єктів (на національному, регіональному та місцевому рівнях), а також основні механізми її вироблення з урахуванням світових тенденцій соціально-економічного розвитку; вимог розбудови сучасної інноваційної економіки й глобального інформаційного суспільства; необхідності посилення інституційної, фінансової спроможності та відповідальності органів місцевої влади за формування й реалізацію регіональної політики зайнятості населення, територіальний соціально-економічний розвиток;

– обґрунтовано доцільність реалізації в державній службі зайнятості експертної стратегії оцінювання тенденцій попиту на професії, яка полягає в систематичному зборі та узагальненні інформації від експертів з-поміж роботодавців, керівників галузевих об'єднань і центрів зайнятості щодо перспективних потреб у робочій силі, галузевих тенденцій попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці та комплексно апробовано інструментарій кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії;

– розроблено комплексну систему короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці (із застосуванням кількісних та якісних соціологічних методів) з метою подальшої її імплементації в організаційно-технологічну структуру служби зайнятості, що дасть змогу в перспективі отримувати повнішу короткостроково-прогностичну інформацію щодо сучасного стану регіональних (локальних) ринків праці і сприятиме підвищенню результативності державно-управлінських рішень у напрямах формування й реалізації державної та регіональної політики зайнятості населення;

удосконалено:

– підхід до визначення базових механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах впливу глобалізаційних процесів на систему вітчизняного ринку праці: 1) нормативно-правовий – шляхом обґрунтування: пропозицій (у вигляді Проекту Закону) щодо приведення у відповідність положень Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», що регламентують повноваження зазначених органів влади у сфері праці й зайнятості населення, їх відповідальність за реалізацію

державної політики в цій сфері, зокрема в питаннях формування стимулів до продуктивної праці, а також організації розроблення, координації та контролю за виконанням територіальних програм зайнятості населення; пропозицій у частині кадрової політики щодо вдосконалення алгоритму призначення директорів регіональних центрів зайнятості керівником органу центральної виконавчої влади, який відповідає за сферу зайнятості населення; 2) інформаційний – у частині застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у системі прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці, шляхом упровадження в роботі фахівців регіональних та базових центрів зайнятості спеціалізованого програмного модуля ОСА Online з інтегрованим Державним класифікатором професій ДК 003–2010, що надало можливість автоматизувати процеси, пов'язані з обробкою статистичних показників та оперативних адміністративних даних щодо стану регіональних і локальних ринків праці, потреб роботодавців у робочій силі та покращити систему внутрішніх і зовнішніх комунікацій служби зайнятості; 3) інституційний – через підвищення рівня інституційної спроможності регіональних центрів зайнятості у взаємодії з органами місцевої влади приймати рішення щодо розвитку інфраструктури місцевих ринків праці, а також інших напрямів регіональної політики зайнятості; 4) фінансовий – через підвищення фінансової спроможності регіональних центрів зайнятості в напрямі фінансування активної політики зайнятості населення, який полягає в зміні регіональної моделі управління коштами системи соціального страхування на випадок безробіття та посилює фінансову самостійність регіональної служби зайнятості;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат теорії ринку праці та зайнятості шляхом ведення в науковий обіг поняття, а саме: «прекаризаційна зайнятість» – різновид нестандартної (гнучкої) зайнятості, яка пов'язана з відсутністю правового захисту, соціальних гарантій для найманого працівника та виходить за правові межі класичних соціально-трудова відносин «роботодавець-працівник», може як мати характер соціально-трудова залучення для останнього, так і бути проявом такого відторгнення;

– підходи до застосування мотиваційних механізмів залучення незайнятого та безробітного населення до праці шляхом упровадження системи мотиваційного моніторингу економічної активності безробітного населення в системі роботи державної служби зайнятості, який передбачає процес періодичного спостереження та оцінювання, аналізу мотивів безробітного, розробки й упровадження в роботу мотиваційних методів підвищення економічної активності безробітних, зареєстрованих у центрах зайнятості;

– підходи до застосування соціологічних методів при короткостроковому прогнозуванні попиту на робочу силу на регіональних і локальних ринках праці фахівцями регіональних та базових центрів зайнятості, що сприятиме підвищенню якості формування й реалізації територіальних програм зайнятості населення;

– напрями вдосконалення підвищення ефективності використання робочої сили в умовах глобалізації та розроблення пропозицій до комплексного проєкту основних напрямів формування й реалізації державної політики зайнятості на

середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні;

– направи вдосконалення системи професійного навчання незайнятого та безробітного населення в частині професійного навчання безробітного населення на виробництві й підтвердження результатів неформального навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що наукові положення, викладені в дисертації, є основою для розвитку та вдосконалення механізмів державного управління в системі формування й реалізації державної політики зайнятості України.

Наукові висновки, теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи використані в галузі державного управління. Зокрема, результати дослідження були використані в практичній діяльності Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка про впровадження від 27 січня 2021 р.), Харківської міської ради (довідка про впровадження від 28 січня 2021 р. № 160/0/147-21), Харківського обласного центру зайнятості (довідка від 1 лютого 2021 р. № 01-649/21), Житомирського обласного центру зайнятості (довідка від 4 січня 2021 р. № 325/09-21 ЖОЦЗ), Київського обласного центру зайнятості (довідка від 26 грудня 2019 р. № 3292/01/9-19), Науково-дослідного інституту праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і Національної академії наук України (довідка від 28 січня 2021 р. № 31/01), Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (довідки від 9 лютого 2021 р. № 54/00/21 та № 55/00/21), Класичного приватного університету (довідка від 02 вересня 2020 р. № 46).

Отримані результати можуть бути застосовані для подальших науково-дослідних розробок теоретико-методологічних і практичних питань, пов'язаних з удосконаленням механізмів державної політики зайнятості в умовах глобалізації.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Основні теоретичні положення та практичні розробки, що характеризують наукову новизну й містять нові результати в галузі науки державного управління, отримані автором особисто. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, внесок автора конкретизовано у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Ключові положення й результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Наслідки нелегальної зайнятості для економіки України та шляхи її подолання» (м. Київ, 2016 р.); «Глобалізація ринку праці: виклики для України» (м. Київ, 2017 р.); «Інституційний розвиток системи публічного управління та адміністрування» (м. Львів, 2017 р.); «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (м. Дніпро, 2017 р.); «Організаційно-управлінські та психологічні аспекти сучасного ринку праці України» (м. Київ, 2017 р.); «Форум прямої демократії» (м. Київ, 2018 р.); «Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО» (м. Київ, 2019 р.); «Державна політика детінізації зайнятості: зарубіжний досвід та виклики для України» (м. Київ, 2019 р.); «Форум прямої демократії» (м. Київ, 2019 р.); «Науково-практичне забезпечення надання публічних послуг в умовах

децентралізації» (м. Київ, 2019 р.); «Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах» (м. Київ, 2019 р.); «Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції» (м. Київ, 2019 р.); «Науково-практичне забезпечення публічних послуг в умовах децентралізації» (м. Київ, 2020 р.); «Форум прямої демократії» (м. Київ, 2020 р.); «Роль держави та громадського сектору в соціально-психологічній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО» (м. Київ, 2020 р.), 37th IBIMA Conference (Cordoba, Spain, 2021 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 54 наукових працях, зокрема: 1 одноосібній науковій монографії, 8 колективних монографіях; 21 статті у наукових фахових виданнях, у тому числі 5 – у зарубіжних виданнях; 16 матеріалах науково-практичних конференцій, а також 8 публікаціях в інших виданнях, що додатково відображають результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та семи додатків. Повний обсяг дисертації становить 486 сторінок, з них основного тексту – 423 сторінки. Робота містить 39 рисунків, 7 таблиць. Список використаних джерел включає 340 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; наведено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та інформаційну базу дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; деталізовано апробацію та наведено дані про публікації.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні засади державної політики зайнятості»* – розглянуто основні концепції зайнятості; проаналізовано теоретико-концептуальні підходи до формування та реалізації державної політики зайнятості; визначено основні принципи, завдання й напрями її реалізації; розглянуто основні міжнародні правові документи та стандарти у сфері праці як основний чинник розвитку правових механізмів системи державної політики зайнятості.

Досліджено основні теоретичні засади ринку праці, концепції зайнятості, які розкрито через ключові аспекти людської праці, соціально-трудові відносини найманого працівника та роботодавця, і виявлено, що з розвитком теорії ринку праці спостерігається зміна уявлень про людину, модель її поведінки як соціальної особи. Визначено, що ринок праці є важливою складовою загальної ринкової системи, а механізми його регулювання мають відповідати вимогам глобальної економіки. Як систему економічних механізмів, норм та інститутів, що забезпечують відтворення й використання робочої сили, ринок праці не можна розглядати ізольовано, у відриві від сукупності економічних, соціальних і політичних процесів, які відбуваються в суспільстві. Зайнятість населення є одним із найважливіших параметрів оцінювання стану економіки й ефективності публічного управління, інтегральним індикатором результативності реформ у державі, оскільки акумулює в собі більшість соціальних та економічних процесів, які впливають на її розвиток.

Встановлено, що аналітичні можливості традиційних наукових шкіл щодо досліджень сфери зайнятості в сучасній глобальній економіці обмежено у зв'язку з виникненням нових форм зайнятості в умовах прискореного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Розвиток сучасної глобальної інформаційної економіки зумовлює виникнення нових явищ, процесів у сфері зайнятості, які потребують їх адекватної інтерпретації, систематизації та розробки методології системи державного регулювання. Узагальнення теоретичних засад теорії ринку праці та зайнятості населення, синтез розглянутих теорій можуть слугувати методологічним підґрунтям для модернізації державної політики зайнятості України в умовах впливу глобалізаційних процесів на систему функціонування національного ринку праці.

Зазначено, що вектор розвитку теоретико-методологічної бази дослідження зайнятості має бути спрямований у бік розробки цілісного підходу, у межах якого необхідна взаємодія традиційних та нових для цієї сфери підходів на принципах додатковості. Базуючись на класичних та сучасних теоріях ринку праці, теорії глобалізації світової економіки, наукових розробках у сфері публічного управління, обґрунтовано, що подальше вивчення системи державної політики зайнятості потребує аналізу особливостей її функціонування в умовах впливу глобалізації.

Визначено, що для досягнення результативності державної політики зайнятості в процесі її формування та реалізації необхідно застосовувати системний й синергетичний підходи, враховуючи те, що зайнятість належить до динамічних систем, що самоорганізуються, і здатна змінювати в процесі функціонування свої внутрішні взаємозв'язки, порядок та організацію залежно від впливу на неї зовнішніх і внутрішніх факторів. Застосування синергетичного підходу дає змогу описати нові сучасні форми зайнятості через певні параметри порядку (конкретні значення показників галузевої, освітньої та професійно-кваліфікаційної структури), стійкості, самоорганізації. У межах синергетичної парадигми система державної політики зайнятості сприймає зовнішній вплив тільки в стані нерівноваги, а результат визначатиметься не стільки характером зовнішнього впливу на сферу зайнятості, скільки здатністю адаптуватися до нього. У сучасних умовах органами центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування мають бути враховані як позитивні, так і негативні сторони впливу глобальних процесів різного напрямку на свій внутрішній ринок праці та прийняти оптимальні управлінські рішення у сфері політики зайнятості, які спрямовані насамперед на її вдосконалення, розвиток, передбачуваний захист стійкості функціонування всіх її елементів та здатність адаптуватись у глобальному просторі.

Наголошено на важливості принципу коеволюції новацій у розвитку людських ресурсів, робочих місць та інститутів ринку праці, який передбачає взаємопов'язаний розвиток і якісні зміни основних елементів системи зайнятості (модернізація робочих місць, зростання якості людського капіталу тощо).

Проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу в контексті відповідності її міжнародним правовим нормам у сфері зайнятості та акцентовано увагу на необхідності подальших кроків з удосконалення правових механізмів, спрямованих на покращення ситуації у сфері зайнятості та соціального захисту працюючого населення в умовах

глобального економічного простору. Визначено, що міжнародне право, конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці є дієвим інструментарієм для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних норм та стандартів у сфері праці та зайнятості населення, особливо в умовах інтеграції країни до глобального економічного простору, інтеграції до європейського співтовариства. Узагальнено досвід країн Європейського Союзу з формування та реалізації політики зайнятості, проаналізовано основні механізми її регулювання, правові засади й форми. Дослідження зарубіжного досвіду державної політики зайнятості в країнах Європейського Союзу засвідчило, що в кожній країні існує своя національна модель її формування та реалізації. Водночас наведені приклади з практики державного регулювання зайнятості населення в окремих країнах світу, у тому числі загальної політики зайнятості в Європейському Союзі, свідчать про застосування ними інноваційних підходів до розв'язання соціально-економічних проблем у цій сфері.

Визначено, що серед головних аспектів сучасної політики зайнятості країн Європейського Союзу такі: збільшення чисельності економічно активного населення завдяки залученню у сферу зайнятості молоді, жінок, громадян пенсійного віку через відповідні зміни законодавства, у сфері трудових відносин, стимулювання гнучких форм зайнятості, запобігання гендерній нерівності; збільшення тривалості трудової активності шляхом стимулювання більш раннього виходу молоді на ринок праці, створення сприятливих умов для осіб старших вікових груп у сфері зайнятості; підвищення мобільності робочої сили завдяки зміні міграційної політики та її орієнтації на забезпечення свободи переміщень між країнами європейського співтовариства. У країнах Європейського Союзу проводиться активна політика зайнятості населення, існують розвинені інститути ринку праці, а також системи професійної підготовки населення. Разом з тим, механізми державного регулювання у сфері зайнятості в різних країнах Європейського Союзу мають свої відмінності. Адаптація ефективних механізмів регулювання ринку праці до вітчизняних потреб не лише надасть можливість вплинути на безробіття в Україні, а й створить умови для ефективного функціонування й розвитку ринку праці в країні та сприятиме євроінтеграційним процесам держави.

У **другому розділі** – *«Сучасний стан функціонування державної системи зайнятості України в умовах впливу глобалізаційних процесів»* – розглянуто сутність глобалізації та її вплив на систему функціонування національного ринку праці й сферу зайнятості населення; проведено порівняльний аналіз України з деякими країнами світу за макроекономічними показниками, індексом людського розвитку та іншими міжнародними індексами; проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку вітчизняного ринку праці; визначено проблемні питання, які заважають його ефективному функціонуванню; розглянуто мотиваційні механізми залучення незайнятого та безробітного населення до праці й самозайнятості; виявлено вплив глобалізаційних процесів на зовнішню та внутрішню міграцію населення; проаналізовано сучасний стан у сфері державної міграційної політики; визначено механізми й напрями її вдосконалення.

Визначено, що глобалізація є наслідком процесів інтернаціоналізації, які охоплюють усі сфери буття людини й суспільства (економіку, політику, соціальну

сферу, культуру, екологію, безпеку) та закладають її матеріальну, інституційну й політичну основу, а передумовою виникнення глобальної інтеграції є основні засоби обміну знаннями, цінностями в умовах інформаційного суспільства.

Встановлено, що глобалізація як процес означає складний комплекс взаємодій між економічними суб'єктами, що виявляється в інтенсифікації потоків товарів, послуг, технологій і фінансових коштів, у посиленні впливу міжнародних інститутів, у поширенні діяльності транснаціональних і багатонаціональних корпорацій, зростанні масштабів трансграничних комунікаційних та інформаційних обмінів. У таких умовах змінюються роль і функції національної держави, зростає рівень вимог до результативності соціального управління, яке має відповідати сучасному типу суспільного розвитку. Для глобалізації характерна тенденція поступової конвергенції національних систем зайнятості та ринків праці на базі загальних ринкових принципів, а також формування нових механізмів координації й управління національними процесами у сфері соціально-трудових відносин. Сучасні тенденції розвитку світової економіки, безпосередньо пов'язані з глобалізаційними процесами, суттєво впливають на систему функціонування вітчизняного ринку праці та зайнятість населення.

За таких умов дуже важливо чинну модель регулювання вітчизняного ринку праці адаптувати до міжнародних умов на основі поєднання інструментів державного й ринкового впливу, стимулювання конкурентоспроможності робочої сили, забезпечення захисту вітчизняного виробника та соціальної орієнтації економічного розвитку. При формуванні й реалізації державної політики зайнятості необхідно враховувати увесь комплекс сучасних глобальних процесів, тенденцій та інтеграції національних економік, зростання їх відкритості, збільшення масштабів і лібералізації міжнародної торгівлі, зростання обсягів міграції населення. При цьому важливими є визначення стратегічних інтересів розвитку держави, закономірностей та напрямів інноваційного розвитку національного ринку праці, формування й реалізація ефективної державної політики зайнятості, які б враховувала як переваги, так і загрози глобалізації.

Проаналізовано сучасний стан (за основними показниками ринку праці 2010–2019 рр.) і виявлено тенденції розвитку вітчизняного ринку праці. За результатами проведеного аналізу виявлено низку проблем, які потребують вирішення, серед основних з них варто виділити такі: значний рівень безробіття серед молоді й осіб старше 45 років, дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили як на державному, так і регіональному рівні, низька вартість та якість робочої сили, низька мотивація населення до трудової діяльності, невідповідність підготовки кадрів сучасним потребам ринку праці, наявність значної частки неефективних робочих місць, низька продуктивність праці, неформальна (тіньова) зайнятість населення, значні обсяги зовнішньої трудової міграції й відтік кваліфікованого працездатного населення на зовнішні ринки праці, відсутність ефективної системи професійного навчання та професійної орієнтації населення тощо. Протягом останніх двох років спостерігається зростання рівня безробіття (рис. 1) і скорочення робочих місць у сфері малого та середнього бізнесу, що пов'язано з впливом глобальної пандемії на функціонування ринку праці.

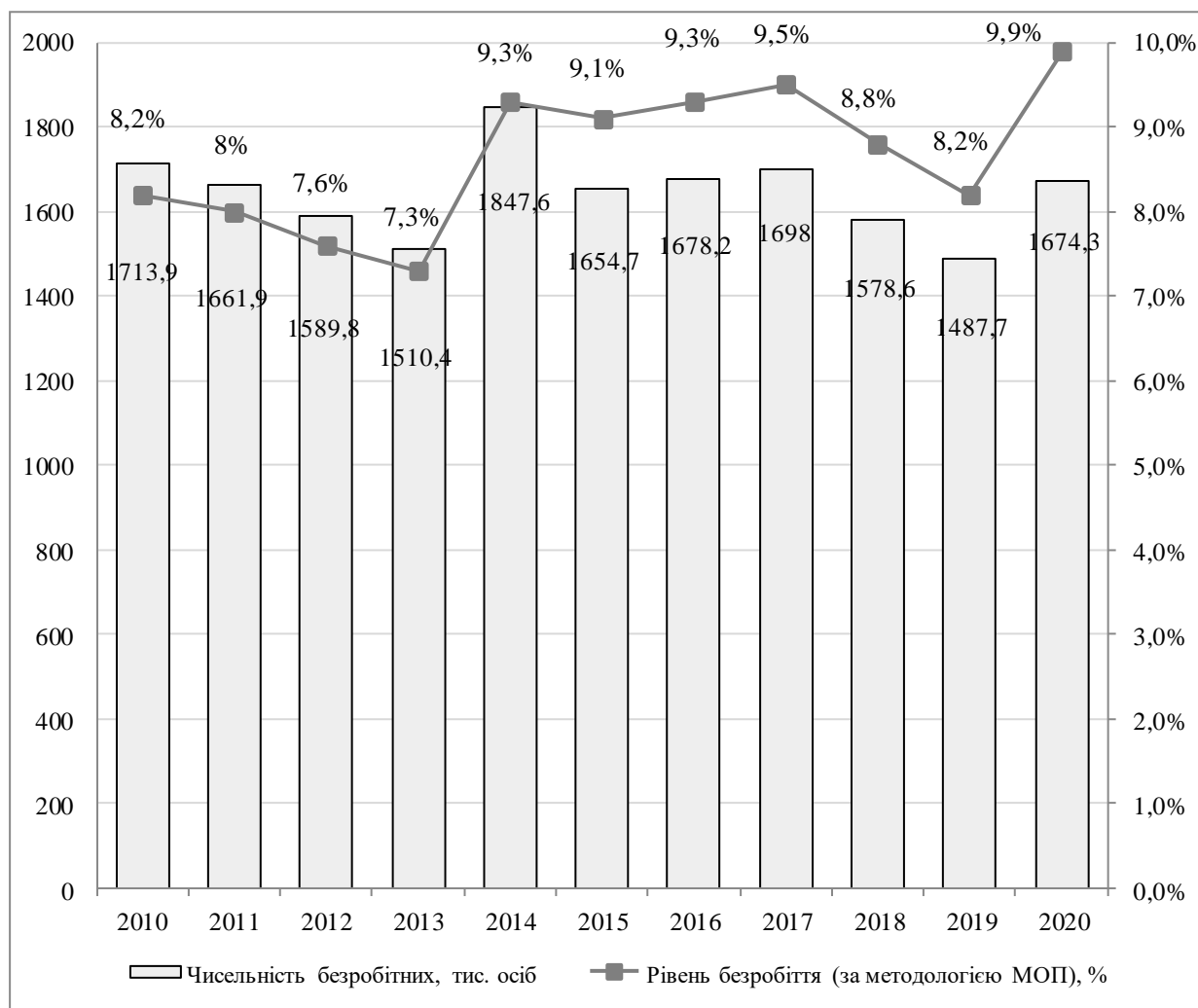

Рис. 1. Безробітне населення та рівень безробіття (за методологією МОП) в Україні у 2010–2019 рр., тис. осіб

Обґрунтовано, що визначальною для міграційних процесів населення України є трудова міграція, яка стала об'єктивною реальністю та масовим явищем. Це зумовлює необхідність створення в цій сфері адекватного інформаційного та статистичного забезпечення й на цій основі формування ефективної державної політики щодо регулювання національного ринку праці.

Акцентовано увагу на внутрішніх міграційних, процесах, які спостерігаються в системі вітчизняного ринку праці, що пов'язано із сукупністю демографічних, економічних і соціальних умов, які спричиняють необхідність пошуку роботи в інших регіонах і містах країни. Зазначено, що у сфері внутрішньої міграційної політики необхідно проводити роботу щодо створення правових і економічних умов для вільного пересування громадян України по території країни, що сприятиме заповненню вільних і вакантних робочих місць, підвищенню зайнятості та зниженню рівня безробіття. Наголошено на необхідності створення ефективної державної системи моніторингу міграційних процесів на базі державної й відомчої статистичної звітності та методів соціологічних обстежень, що сприятиме отриманню повної та об'єктивної інформації про зовнішні та внутрішні міграційні процеси населення.

Аналіз сучасного стану й тенденції розвитку вітчизняного ринку праці надали можливість визначити фактори ризику, які впливають на стабільність функціонування державної системи зайнятості України (рис. 2).

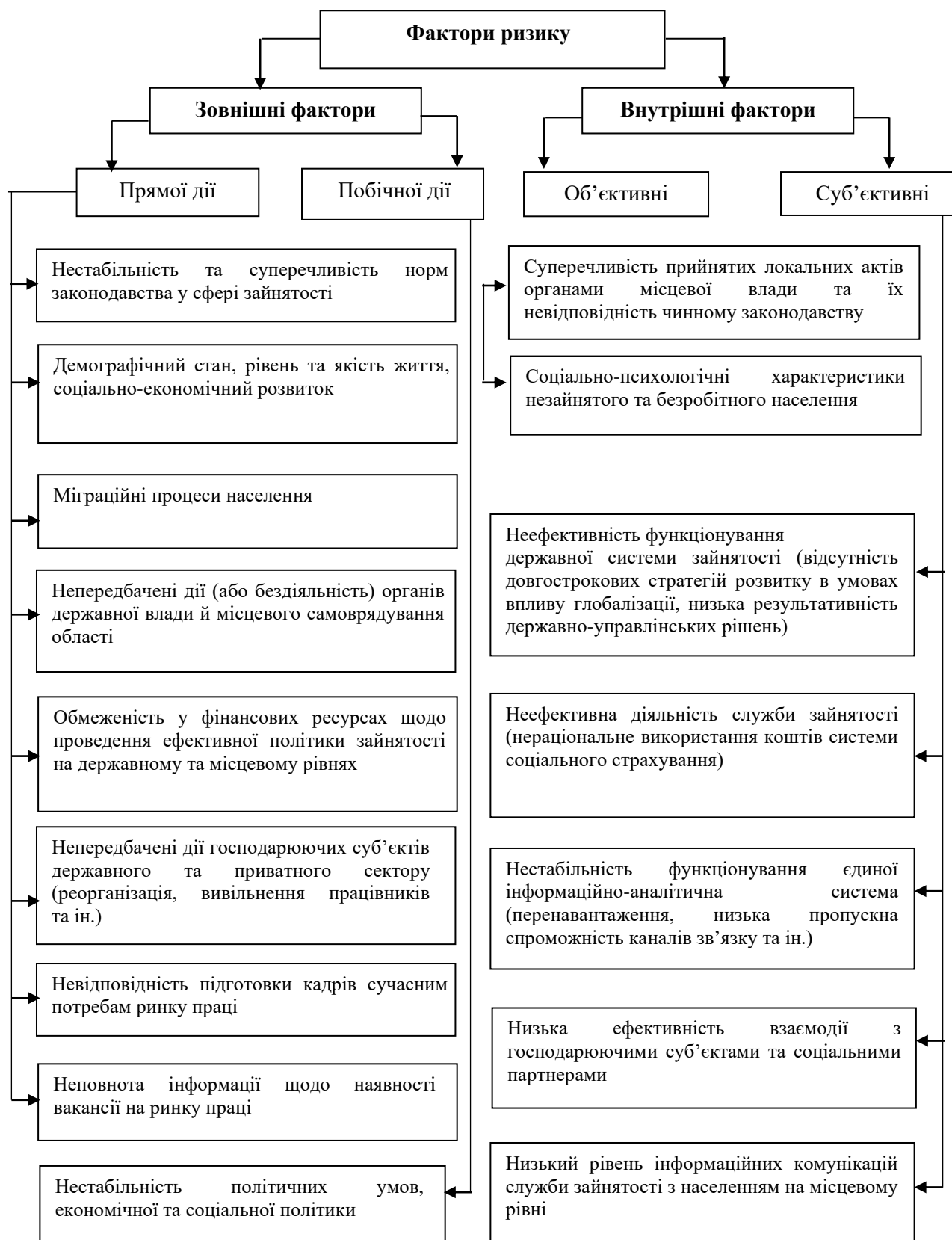

Рис. 2. Фактори ризику щодо впливу на стабільність функціонування державної системи зайнятості України

Визначено, що посилення глобалізаційних процесів та їх вплив на систему функціонування вітчизняного ринку праці потребує проведення модернізації державної політики зайнятості населення.

У **третьому розділі** – *«Розвиток нестандартних форм зайнятості в умовах глобалізації та трансформації соціально-трудової сфери»* – висвітлено вплив інформатизації й сучасних інформаційних технологій на трансформацію системи зайнятості; розглянуто світові тенденції та розвиток нестандартних форм зайнятості в системі глобального й національного ринків праці; наведено зарубіжний досвід правового регулювання нестандартних і гнучких форм зайнятості в системі соціально-трудових відносин; виділено та розкрито сутність прекаріату як особливої форми нестандартної зайнятості й визначено механізми його мінімізації, розглянуто неформальну (тіньову) зайнятість населення в системі функціонування національного ринку праці; наголошено на необхідності пошуку ефективних державних механізмів детінізації зайнятості населення.

Висвітлено світові тенденції, пов'язані з впливом сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на трансформацію системи зайнятості та соціально-трудової сфери. Визначено, що в умовах стрімкого розвитку сучасних інформаційних технологій, упровадження інновацій як у виробничу сферу, так і у сферу послуг у системі функціонування українського ринку праці відбуваються формування та розвиток нових нестандартних моделей зайнятості. Зміна моделей стандартної зайнятості пов'язана насамперед зі змінами в галузевій структурі зайнятості та зростанням частки працюючих у сфері послуг.

Систематизовано особливості трансформаційних зрушень у сучасній структурі зайнятості, для якої характерні виникнення її нових форм та видів, зміни в колективно-договірному регулюванні. Встановлено, що нові технології та зміни в організації виробництва є ключовими чинниками, які призводять до зрушень у сфері трудових відносин і поширення нових форм зайнятості. Зміни в структурі та формах зайнятості впливають на систему цінностей сучасного працівника, поглиблюючи диференціацію на ринку праці.

Встановлено, що в умовах прискореного розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційного впливу науково-технічного прогресу на виробництво, сферу послуг на ринку праці зростає потреба в працівниках, які могли б працювати віддалено в умовах гнучкого робочого режиму. У системі функціонування ринку праці спостерігається тенденція до створення нових ефективних робочих місць, питома вага яких належить до нестандартних форм трудової зайнятості, що дає змогу працівникам вільно обирати нові форми реалізації свого трудового потенціалу.

Зазначено, що в умовах прискореного розвитку нестандартних, гнучких форм зайнятості одним із пріоритетних завдань державної політики зайнятості є формування оптимальних механізмів взаємодії в системі соціально-трудових відносин. Саме тому виникає необхідність дослідити не лише теоретичну складову цього питання, а й запропонувати науково обґрунтовані напрями державної політики щодо регулювання нестандартної зайнятості в системі функціонування вітчизняного ринку праці. Розвиток нових форм зайнятості та розширення застосування інформаційно-комунікаційних технологій об'єктивно потребують розвитку й поглиблення теоретико-методологічних

підходів, які дають змогу пояснити динаміку кількісних і якісних змін зайнятості населення та обґрунтувати механізми її державного регулювання. Сучасні тренди ринку праці України наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Сучасні тренди ринку праці України в умовах глобалізації

№	Тренди	Опис
1	Економічна спеціалізація між країнами в системі глобального ринку праці	Перенесення виробництва в країни з низькою вартістю робочої сили, кооперація виробничих процесів
2	Економіка замкнутого циклу	Відновлення ресурсів, раціональне їх використання, переробка сировини, альтернативні джерела енергії тощо
3	Автоматизація, роботизація виробничих процесів	Упровадження інновацій на виробництві, інформаційно-комунікаційних технологій (посилення вимог до найманого працівника та його інформаційної компетенції)
4	Віртуалізація бізнесу, зростання сфери послуг	Віртуальні підприємства; нові електронні сервіси та процеси; електронна торгівля (e-commerce)
5	Коворкінг (спільний простір для праці) та віртуалізація робочого місця	Дистанційна робота (telecommuting); «гарячі» робочі місця (hot desk environment); віртуальна група (virtual team); готельна система (hoteling); система «мотелю» (moteling); віртуальний офіс
6	Флексибілізація (надання гнучкості) організації праці	Робота вдома; фрилансинг; робота на вимогу (за викликом); телеробота (telework); робота в тимчасовому офісі
7	Флексибілізація режиму праці	Гнучкий графік роботи; скорочений робочий тиждень; часткова зайнятість
8	Поширення нестандартної зайнятості	Лізинг персоналу; аутсорсинг персоналу; аутстафінг; тимчасова зайнятість; неоплачувана робота (праця в домашньому господарстві, догляд за людьми тощо); інші гнучкі форми зайнятості (у тому числі самозайнятості)
9	Трансформація характеру праці	Багатозадачність; креативна компонента; інтелектуалізація; інформаційна насиченість
10	Диджиталізація (digitalization) управління людськими ресурсами (застосування електронних платформ і програм)	Е-рекрутинг; е-оцінювання персоналу; е-навчання для працівників; е-лідерство і віртуальна співпраця
11	Підвищення вимог до працівника (зростання ролі «м'яких» навичок – «soft» skills)	Гнучкість; креативність; різнобічні навички; інноваційне мислення; мобільність; адаптивність

Результати дослідження структури зайнятого населення доводять, що в системі національного ринку праці відбувається збільшення обсягів застосування нестандартних форм зайнятості, які потребують законодавчого врегулювання.

Встановлено, що нестандартна зайнятість може як мати характер соціально-трудового залучення населення, так і бути проявом соціально-трудового відторгнення. Виділено та розкрито сутність прекаріату в системі нестандартних форм зайнятості. Зазначено, що прекаріат як соціальна група пов'язана з прекарізацією соціально-трудових відносин, що виявляється у відсутності їх регулювання, недостатніх правових та соціальних гарантіях зайнятості, унаслідок чого остання стає нестійкою.

З метою запобігання соціальним ризикам у системі нестандартних форм зайнятості населення необхідними є реалізація комплексу заходів щодо вдосконалення правових, адміністративних і економічних механізмів державного регулювання соціально-

трудоу відносин для зменшення масштабів тіньової економіки й на цій основі забезпечення легалізації зайнятості населення, а також реалізації трудових прав, гарантій та соціального захисту найманих працівників.

Обґрунтовано, що соціально-економічні засади детінізації зайнятості населення мають передбачати застосування державних важелів впливу на кількісні та якісні характеристики робочої сили, її структуру, формування механізму мотивації до легальної праці, а також підтримку соціально прийняттого рівня вартості й ціни робочої сили, оскільки зниження цих показників до соціально небезпечного рівня не лише загрожує втратою професійно-кваліфікаційного потенціалу, а й значно прискорює процеси тінізації ринку праці. Мотиваційний механізм легалізації зайнятості повинен доповнюватися такими структурними елементами, які стимулюють працівників до легальної праці, що в подальшому надасть їм можливість отримати соціальне забезпечення в разі втрати роботи, здоров'я або виходу на пенсію. Адміністративний вплив на тіньовий ринок праці має включати розробку та впровадження відповідних механізмів державного регулювання, що дозволить здійснювати контроль за тіньовою зайнятістю й застосовувати адміністративні заходи в разі порушення норм законодавства про працю в частині використання роботодавцями тіньової праці або тіньової зайнятості працівників.

У **четвертому розділі** – *«Професійна освіта та її вплив на результативність державної політики зайнятості»* – розглянуто систему професійної освіти України; визначено проблемні питання, які не сприяють інноваційному розвитку національного ринку праці в умовах глобальної економіки; доведено необхідність модернізації системи професійної освіти як чинника підвищення якості робочої сили та продуктивності праці; проаналізовано функціонування підсистеми професійного навчання працездатного населення та визначено її вплив на ефективність функціонування ринку праці й ситуації у сфері зайнятості; розглянуто основні підходи до прогнозування тенденцій попиту на професії в системі формування та реалізації державної політики зайнятості; розроблено модель короткострокового прогнозування попиту на робочу силу на регіональних і локальних ринках праці із застосуванням соціологічних методів та обґрунтовано доцільність її застосування в системі функціонування державної служби зайнятості.

Виявлено, що одним з пріоритетних напрямів державної політики зайнятості має бути покращення якості робочої сили як основного фактора конкурентоспроможності національної економіки, особливо в умовах впливу глобалізаційних процесів. Значне місце в цьому питанні належить системі професійної освіти. Визначення проблемних питань у системі її функціонування та у сфері зайнятості населення, дають підстави для висновку щодо тісного взаємозв'язку державної політики зайнятості з державною політикою у сфері професійної освіти.

Визначено, що в системі вітчизняного ринку праці існує невідповідність підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів сучасним вимогам соціально-економічного розвитку країни, яка полягає в невідповідності обсягів, структури та форм професійного навчання кадрів потребам національного ринку праці, низькій мотивації роботодавців у підвищенні професійного рівня й конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили та недооцінці відповідними

владними структурами важливості й значущості розвитку трудового потенціалу для потреб соціально-економічного розвитку країни. Потребують поліпшення і якісні характеристики робочих місць за умовами, оплатою праці та професійним рівнем працівників. Незадовільні умови праці, низькі розміри заробітної плати й обсяги професійного навчання працівників спричиняють зростання безробіття, зниження продуктивності праці та конкурентоспроможності виробництва.

Зазначено, що в умовах глобалізації, динамічних та складних трансформацій національного ринку праці, виявлення поточних і перспективних потреб економіки в професійних уміннях та навичках сприятиме відповідності між системою навчання, підготовки й перепідготовки кадрів, з одного боку, і наявними вакансіями – з іншого.

Одним із важливих елементів її вирішення є прогнозування тенденцій потреб у робочій силі в професійно-кваліфікаційному аспекті. Відповідно, побудова системних прогнозів попиту на професії на постійній основі є одним з пріоритетних завдань розвитку системи державного регулювання зайнятості.

Узагальнено вітчизняні методичні підходи до прогнозування тенденцій попиту на професії в системі формування та реалізації державної політики зайнятості, а їх комплексне поєднання сприятиме покращенню методики прогнозування потреби економіки в робочій силі та її пропозиції.

Зазначено, що в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації в економіці доцільно використовувати при короткостроковому прогнозуванні кількісні та якісні соціологічні методи, які забезпечують отримання прогностичної інформації щодо попиту на професії в регіональному й галузевому розрізах.

Запропоновано комплексну систему короткострокового прогнозування попиту на професії (із застосуванням кількісних та якісних соціологічних методів), яка пройшла апробацію в системі державної служби зайнятості на регіональному та місцевому рівнях. Це доводить можливість формувати інформаційно-аналітичну базу для прийняття узгоджених і раціональних управлінських рішень органами виконавчої та місцевої влади, державною службою зайнятості, пов'язувати прогнози економічного розвитку з демографічними й освітніми тенденціями, моделями трудового руху населення та підвищувати результативність регіональних програм зайнятості.

Доведено, що для формування сучасної економіки знань необхідно забезпечити ефективну інтеграцію освітнього, наукового й виробничого простору. Саме включення процесу застосування знань в освітній процес має відбуватися на основі генерації нових знань у безпосередньому процесі виробництва.

Визначено, що характерною особливістю української освіти та її головною проблемою є те, що система вищої й професійної освіти у своїй діяльності орієнтується не на ринок праці, а на ринок освітніх послуг, які відповідають запиту населення без урахування вимог розвитку сучасного інноваційного ринку праці. Немає повноцінного зв'язку між ринком освітніх послуг і ринком праці.

Сучасна система професійної освіти потребує випереджального підходу, постійного оновлення змісту освіти відповідно до соціально-економічних умов розвитку виробництва. Ефективність цих змін залежить від своєчасного вивчення попиту на нові компетентності кваліфікованих працівників на ринку праці, інноваційного

організаційно-методичного забезпечення професійної підготовки кваліфікованих робітників, ефективної взаємодії виробництва та навчальних закладів. В Україні на сьогодні спостерігається структурний дисбаланс ринку праці, за якого претенденти на робочі місця не володіють професійними компетенціями, що необхідні роботодавцям. Професійно-кваліфікаційний дисбаланс робочої сили є однією із складних проблем, що заважає ефективному функціонуванню вітчизняного ринку праці та його розвитку, особливо це відчувається на регіональних і локальних ринках праці. Тому необхідні міцна інституційна основа для зав'язків між підприємствами та закладами професійної освіти; розвиток нових моделей інтеграції науки, освіти і виробництва, які б враховували логіку формування нових видів діяльності та інноваційний розвиток сегментів ринку праці.

Обґрунтовано необхідність упровадження ефективної системи державного замовлення на підготовку професійних кадрів відповідно до сучасних і перспективних потреб національного ринку праці в робочій силі. Основою сучасної інноваційної професійної освіти має бути підготовка кадрів для роботи в майбутньому, а не лише поліпшення підготовки кадрів для сучасних потреб економіки країни на нинішньому рівні світового постіндустріального розвитку.

У **п'ятому розділі** – *«Напрями вдосконалення державної політики зайнятості України в умовах глобалізації»* – розроблено сучасну модель державної політики зайнятості в умовах децентралізації системи державного управління та модернізації державної служби зайнятості України; запропоновано напрями вдосконалення механізму використання робочої сили в умовах глобалізації та розроблено пропозиції до комплексного проекту основних напрямів формування й реалізації державної політики зайнятості на середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні (у т. ч. проект нормативно-правового акту).

Запропоновано системний підхід до розв'язання проблем у сфері зайнятості населення, зокрема, шляхом координації зусиль центральних та місцевих органів влади, місцевого самоврядування щодо вдосконалення механізмів державного регулювання всіх сфер економіки.

У розробленій моделі формування та реалізації державної політики зайнятості відображено сучасні тренди глобального й вітчизняного ринку праці, визначено суб'єкти її формування та реалізації на національному, регіональному й місцевому рівнях. Визначено її основні підсистеми та механізми, які потребують удосконалення в умовах проведення в країні політики децентралізації й модернізації державної політики зайнятості. Пропозиції щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості наведені з урахуванням сучасного стану функціонування вітчизняного ринку праці, тенденцій і перспектив його розвитку в умовах глобального економічного та інформаційного простору, пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку країни, відповідно до програмних документів Уряду та органів центральної виконавчої влади.

Визначено основні державні механізми формування та реалізації державної політики зайнятості, а саме:

– правовий механізм, який ґрунтується на положеннях міжнародних правових актів у сфері зайнятості населення (конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці,

спільної правової бази країн Європейського Союзу), а також національних законодавчих документів (насамперед Законів України «Про зайнятість населення» № 5067-VI від 05 липня 2012 р. та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» № 1533-III від 02 березня 2000 р., «Про місцеві державні адміністрації» № 586-XIV від 09 квітня 1999 р., «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р., підзаконних правових актів) і передбачає доповнення та оновлення окремих із них, зокрема запропоновано пропозиції (у вигляді Проекту Закону), які конкретизовані в нових повноваженнях місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері праці й зайнятості населення, що актуалізовано державною політикою децентралізації в Україні;

– інституційний механізм, який пов'язаний з необхідністю підвищення рівня організаційної спроможності органів місцевої виконавчої влади та самоврядування, регіональних інституцій зайнятості, які є відповідальними за формування й реалізацію державної політики зайнятості на місцевому рівні, їх ролі в системі органів публічної влади в Україні, зокрема кадрового забезпечення діяльності органів місцевої влади та регіональних центрів зайнятості;

– організаційний механізм, що передбачає зміну пріоритетів у напрямі посилення активної державної політики зайнятості, заходи якої мають бути спрямовані насамперед на підвищення якості вітчизняної робочої сили, її конкурентоспроможності відповідно до сучасних потреб інноваційного розвитку національної економіки та світових тенденцій розвитку глобального ринку праці. Серед основних його інструментів варто виділити державні та регіональні програми зайнятості, систему професійного навчання незайнятого та безробітного населення, державні інноваційні програми й стандарти навчання тощо;

– економічний механізм, що в запропонованій моделі потрібно розглядати як систему прийомів і способів прямого та непрямого впливу на сферу зайнятості населення шляхом застосування економічних важелів, що забезпечують досягнення вищих показників функціонування ринку праці та сприяють соціально-економічному розвитку. У цьому контексті важливо виділити такі інструменти, як пільгове оподаткування малого та середнього бізнесу щодо створення нових робочих місць, інвестиції в людський капітал, заробітна плата та макроекономічне планування тощо;

– фінансовий механізм, що передбачає сукупність фінансових методів, інструментів та важелів впливу на розвиток ринку праці;

– інформаційний механізм формування та реалізації державної політики зайнятості, що слід розглядати як сукупність технологій, методів, способів збирання й обробки інформації з метою отримання повної до достовірної інформації про стан ринку праці для оперативного та стратегічного планування державних і місцевих програм соціального-економічного розвитку, програм зайнятості населення, розробки прогнозів розвитку ринку праці та прийняття раціональних, результативних рішень у сфері державної політики зайнятості. Він передбачає обмін інформацією між усіма її підсистемами та суб'єктами, постійний моніторинг ринку праці.

Упровадження нової моделі формування та реалізації державної політики сприятиме усуненню конфлікту інтересів у системі управління фондом соціального

страхування (рис. 3), який виявляється як на національному, так і на регіональному рівні, посиленню контролю за ефективністю та цільовим використання коштів системи соціального страхування на випадок безробіття.

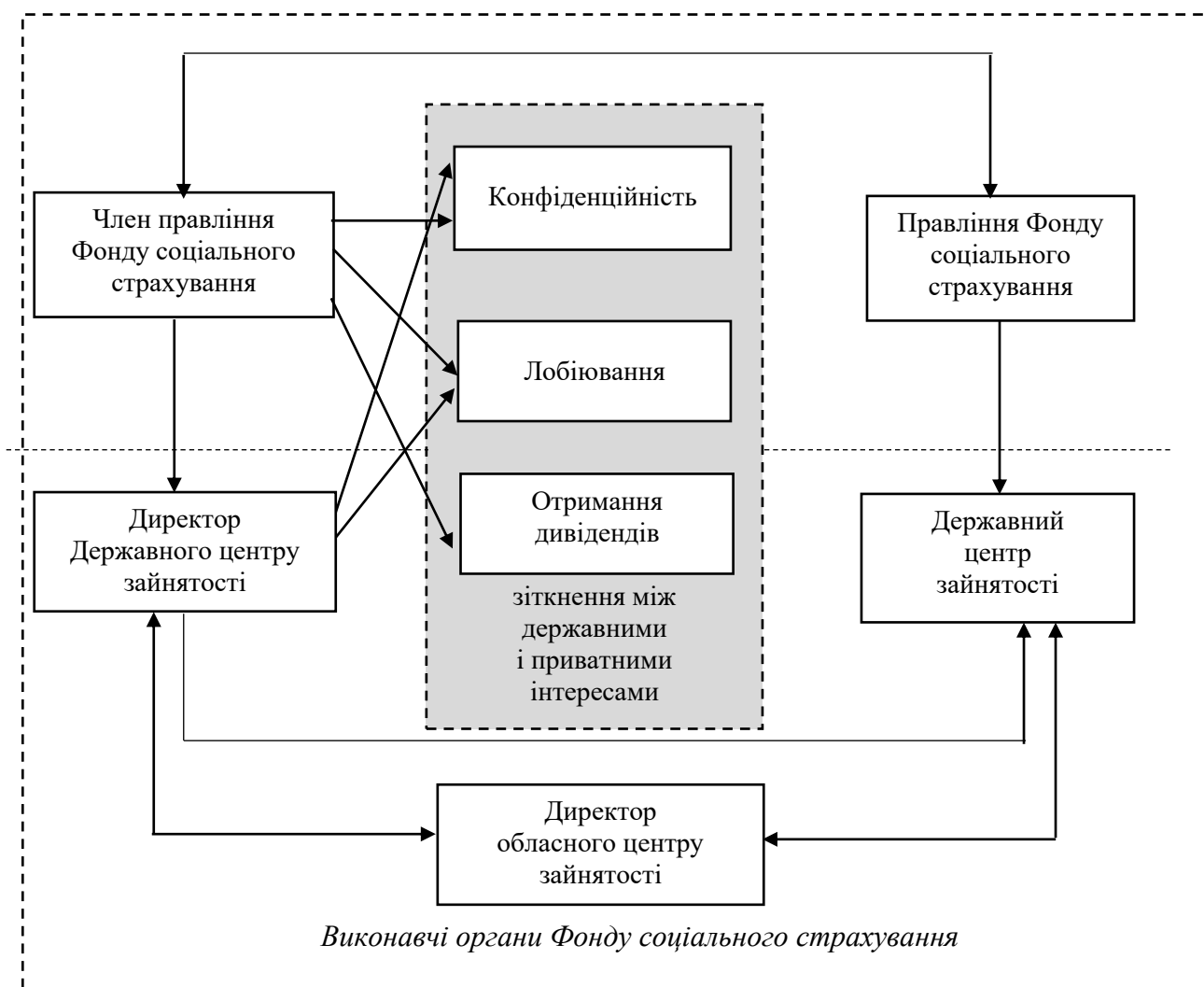

Рис. 3. Конфлікт інтересів у системі управління загальнообов'язковим державним страхуванням на випадок безробіття

Зазначено, що у сфері продуктивної зайнятості пріоритетним державним завданням є створення сприятливих умов для адаптації населення до праці в умовах сучасного глобального-інформаційного простору, трансформації соціально-трудових відносин з урахуванням європейських інтеграційних процесів розвитку ринку робочої сили. За таких умов на перший план в системі формування та реалізації державної політики зайнятості виходять питання вдосконалення структури зайнятості та оптимізації структури робочих місць, підвищення результативності державних і регіональних цільових програм соціально-економічного розвитку.

Проект сучасної національної моделі формування та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення в умовах глобалізації наведено на рис. 4.

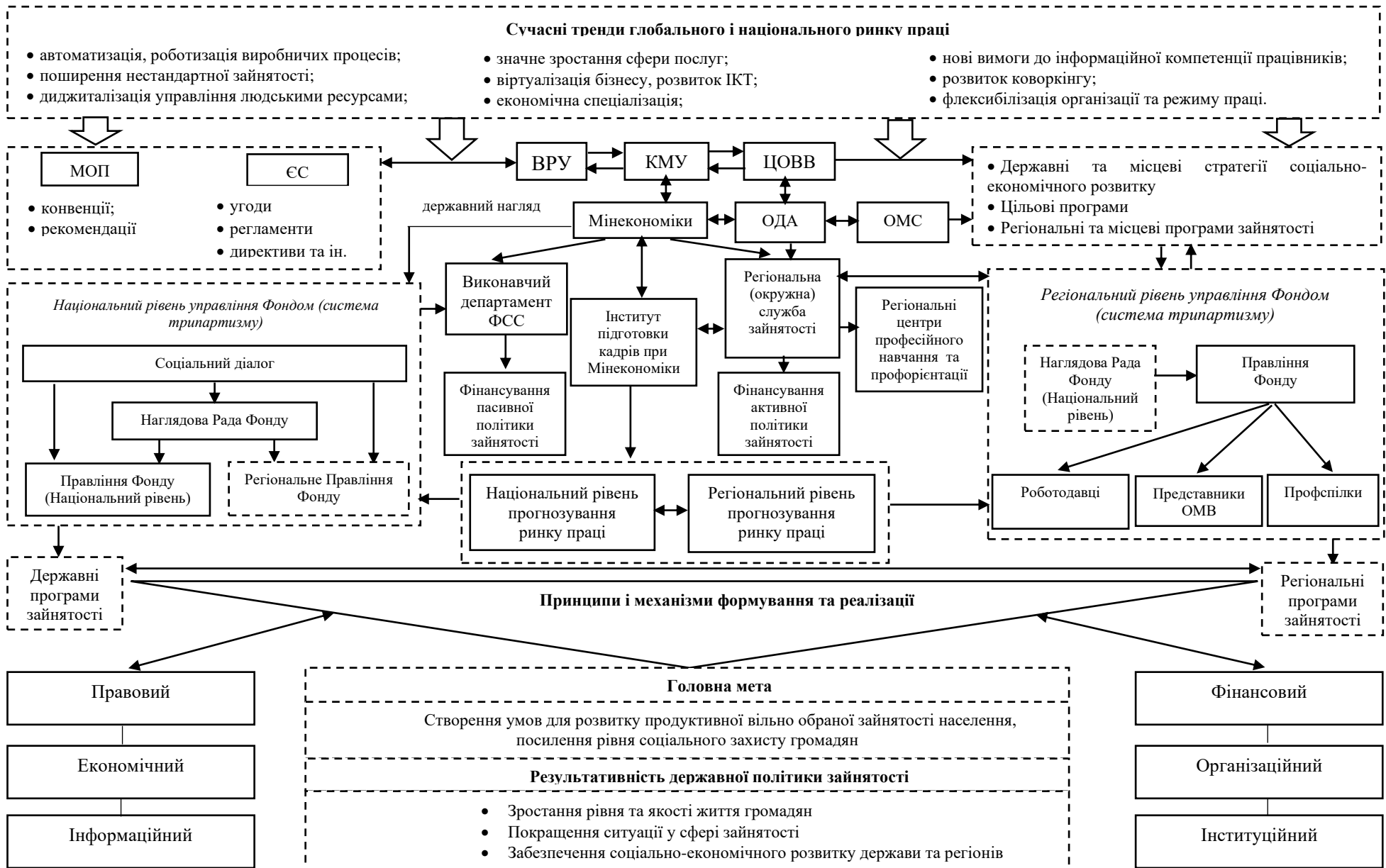

Рис. 4. Модель формування та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення України в умовах глобалізації

Доведено необхідність посилення ролі органів місцевої влади та місцевого самоврядування у формуванні та реалізації державної політики зайнятості. Реалізація цієї мети потребує впровадження на регіональному рівні децентралізованої моделі управління регіональною службою зайнятості на основі трипартизму із залученням представників органів місцевої влади та місцевого самоврядування, регіонального представництва роботодавців і профспілок. Запропонована модель сприятиме посиленню соціального діалогу на місцевому рівні, розширенню фінансових можливостей регіонального фонду зайнятості для реалізації політики зайнятості в поєднанні зі стратегіями територіального соціально-економічного розвитку, а також посиленню самостійної кадрової політики у сфері зайнятості населення та відповідальності за ефективність її реалізації.

Запропоновано пріоритетні напрями вдосконалення механізму використання робочої сили в умовах сучасного розвитку національного ринку праці та впливів глобалізаційних процесів на систему його функціонування.

Розроблено пропозиції до комплексного проекту основних напрямів формування та реалізації державної політики зайнятості на середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено розв'язання актуальної наукової проблеми в галузі науки державного управління щодо теоретико-методологічного та науково-практичного обґрунтування напрямів удосконалення механізмів формування й реалізації державної політики зайнятості України в умовах глобалізації. Одержані результати дають підстави сформулювати такі висновки та рекомендації.

1. Узагальнено теоретико-методологічні засади державної політики зайнятості, з'ясовано стан наукової розробленості порушеної проблеми, зокрема щодо нових підходів до формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації.

Визначено, що державна політика являє собою систему цілеспрямованих заходів, які ставлять за мету розв'язання тих чи інших суспільних проблем, задоволення суспільних інтересів, забезпечення стабільності конституційної, економічної та правової основи країни. Тобто під державною політикою потрібно розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни.

Обґрунтовано, що зайнятість населення як найбільш узагальнена характеристика економіки відображає досягнутий рівень соціально-економічного розвитку, об'єднує виробництво й споживання, а її структура визначає характер їх взаємозв'язків. Зайнятість населення є одним із найважливіших параметрів оцінювання стану економіки та ефективності публічного управління, інтегральним індикатором результативності реформ у країні, оскільки акумулює в собі більшість соціальних та економічних процесів, які впливають на її розвиток.

Формування й реалізація державної політики зайнятості визначаються як система правових, організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення продуктивної

зайнятості, оптимальних умов праці, підвищення конкурентоспроможності та раціонального використання робочої сили. Зазначено, що державна політика у сфері зайнятості населення має відбуватися на основі системного підходу з дотриманням таких принципів: підпорядкованість вимогам суспільства, економіки; пріоритетність заходів, які забезпечують соціально-політичну стабільність у суспільстві; створення економічних умов для гідного рівня та якості життя людей; усунення або мінімізація нерівності в можливостях отримати й зберегти роботу та належний рівень життя, що виникає у зв'язку з певними економічними й соціальними обставинами; забезпечення підпорядкованості цілей, завдань, орієнтирів і важелів державного управління, що здійснюється на різних рівнях управління.

Аналіз стану наукової розробленості досліджуваної проблеми на основі міждисциплінарного підходу доводить необхідність комплексного підходу до вивчення питання формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації. Обґрунтовано необхідність застосування принципово нових підходів до дослідження системи державної політики зайнятості. Визначено, що для досягнення результативності державної політики зайнятості в процесі її формування та реалізації необхідно застосовувати системний та синергетичний підходи. У сучасних умовах органи центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування мають враховувати як позитивні, так і негативні сторони впливу глобальних процесів різного напрямку на свій внутрішній ринок праці та приймати оптимальні управлінські рішення у сфері політики зайнятості, які спрямовані насамперед на її вдосконалення, розвиток, передбачуваний захист стійкості функціонування всіх її елементів та здатність адаптуватись у глобальному просторі. У цьому контексті варто зазначити, що в умовах удосконалення системи державної політики зайнятості України існує потреба в подальшому вивченні питань нормативно-правового, організаційного, інституційного, фінансового та інформаційного її забезпечення.

З'ясовано, що державне регулювання зайнятості населення має здійснюватися в контексті інноваційного розвитку, пов'язаного із зміною продуктивності праці, її структури та соціальної структури суспільства, системи управління й організації виробництва та праці. Тому заходи державного регулювання зайнятості населення мають бути спрямовані не лише на забезпечення підвищення його економічної активності, а й на зростання продуктивності праці та підвищення конкурентоспроможності робочої сили. Сучасна система регулювання ринку праці має також враховувати процеси глобалізації економіки та їх багатовекторний вплив на вітчизняний ринок праці.

2. Проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу в контексті відповідності її міжнародним правовим нормам у сфері зайнятості та акцентовано увагу на необхідності подальших кроків у частині вдосконалення правових механізмів, спрямованих на покращення ситуації у сфері зайнятості та соціального захисту працюючого населення в умовах глобального економічного простору.

Визначено, що міжнародне право, конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці є дієвим інструментарієм для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних норм і стандартів у сфері праці та зайнятості населення, особливо в умовах інтеграції країни до глобального економічного простору, інтеграції до

європейського співтовариства. У цьому контексті узагальнено досвід країн Європейського Союзу в процесі формування та реалізації політики зайнятості, проаналізовано основні механізми її регулювання, правові засади й форми.

Доведено, що в умовах інтеграційних процесів України спрямованість на відповідність європейським стандартам, дотримання прав і свобод громадян вимагають перегляду й переосмислення функціональної та організаційної структури органів державної влади, реалізації необхідних заходів щодо формування ефективної державної політики зайнятості й зумовлюють пріоритетність питання її нормативно-правового забезпечення.

Зазначено, що модернізація системи державної політики зайнятості потребує подальшого вдосконалення методологічних засад і внесення змін до чинного законодавства у сфері праці. Законодавчі та нормативно-правові акти щодо зайнятості, підприємництва, бізнесу, безробіття мають бути узгоджені між собою, забезпечувати високий рівень правового захисту інтересів усіх учасників ринку праці, соціальних прав і гарантій та сприяти покращенню ситуації у сфері зайнятості населення. Сучасна нормативно-правова база у сфері праці та зайнятості повинна максимально враховувати міжнародний досвід, виражений у міжнародно-правових актах.

3. Розкрито сутність глобалізації як нового типу суспільного розвитку та визначено її вплив на функціонування національного ринку праці й зайнятість населення.

Доведено, що глобалізація є наслідком процесів інтернаціоналізації, які охоплюють усі сфери буття людини та суспільства (економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку) і закладають її матеріальну, інституційну й політичну основу, а передумовою виникнення глобальної інтеграції є основні засоби обміну знаннями, цінностями в умовах інформаційного суспільства. Сучасні тенденції розвитку світової економіки, які безпосередньо пов'язані з глобалізаційними процесами, суттєво впливають на систему функціонування вітчизняного ринку праці та зайнятість населення.

Виявлено тенденцію поступової конвергенції національних систем зайнятості та ринків праці на основі загальних ринкових принципів та формування нових механізмів координації й управління національними процесами у сфері соціально-трудова відносин.

Визначено, що глобалізаційні процеси мають значний вплив на розвиток української економіки, рівень та якість життя населення, зокрема на систему функціонування вітчизняного ринку праці, зайнятість населення. Під впливом цих процесів змінюються як структура, так і зміст соціально-трудова відносин. Вплив глобалізації на зайнятість та ринок праці в Україні є масштабним і неоднозначним, виходячи зі змісту соціально-економічних наслідків.

Порівняння України з деякими країнами світу за макроекономічними й соціальними показниками, її міжнародними рейтингами доводить необхідність прискорення та підвищення ефективності проведення реформ у державі. Визначено, що в таких глобальних економічних умовах дуже важливо чинну модель регулювання вітчизняного ринку праці адаптувати до міжнародних умов на основі поєднання інструментів державного та ринкового впливу, стимулювання конкурентоспроможності робочої сили, забезпечення захисту вітчизняного виробника, соціальної орієнтації

економічного розвитку. При формуванні ефективної системи державної політики зайнятості необхідно брати до уваги увесь комплекс глобальних процесів, тенденцій та інтеграції національної економіки, зростання її відкритості й збільшення зовнішніх міграційних потоків населення. Це є важливою методологічною передумовою визначення закономірностей і напрямів розвитку вітчизняного ринку праці, формування ефективної системи його регулювання, яка б враховувала як переваги, так і загрози глобалізації.

4. Проаналізовано сучасний стан функціонування системи державної політики зайнятості України та виявлено тенденції розвитку національного ринку праці в умовах глобалізації.

За результатами проведеного аналізу виявлено низку проблем, які потребують вирішення, зокрема: значний рівень безробіття серед молоді й осіб старше 45 років, дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили як на державному так і регіональному рівні, низька вартість та якість робочої сили, низька мотивація населення до трудової діяльності, невідповідність підготовки кадрів сучасним потребам ринку праці, наявність значної частки неефективних робочих місць, низька продуктивність праці, неформальна (тіньова) зайнятість населення, значні обсяги зовнішньої трудової міграції та відтік кваліфікованого працездатного населення на зовнішні ринки праці, що зумовлює необхідність створення в цій сфері адекватного інформаційного та статистичного забезпечення й на цій основі формування ефективної державної політики щодо регулювання національного ринку праці та трудової міграції населення.

Визначено, що окреме місце в системі вітчизняного ринку праці посідають внутрішні міграційні процеси, які пов'язані із сукупністю демографічних, економічних і соціальних умов та спричиняють необхідність пошуку населенням роботи в інших регіонах і містах країни.

Зазначено, що у сфері внутрішньої міграційної політики необхідно проводити роботу щодо створення правових і економічних умов для вільного пересування громадян України по території країни, що сприятиме заповненню вільних і вакантних робочих місць, підвищенню зайнятості й зниженню рівня безробіття, особливо в депресивних регіонах. Виявлено зростання рівня безробіття та скорочення робочих місць у сфері малого та середнього бізнесу, що пов'язано з впливом глобальної пандемії на функціонування ринку праці.

Обґрунтовано, що важливим елементом у системі управління міграційними процесами є інформаційне забезпечення міграційної політики, зокрема створення державної системи моніторингу міграційних процесів на базі державної та відомчої статистичної звітності, методів соціологічних обстежень. Це необхідно для отримання об'єктивної інформації про зовнішні й внутрішні міграційні процеси та відповідного коригування певних ланок міграційної політики, скорочення обсягів міграції за межі країни.

5. Проаналізовано розвиток нестандартних (гнучких) форм зайнятості населення в умовах глобалізації та трансформації соціально-трудової сфери.

Визначено, що розвиток нових форм зайнятості та розширення застосування інформаційно-комунікативних технологій, об'єктивно потребують розвитку й поглиблення теоретико-методологічних підходів, які дають змогу пояснити динаміку

кількісних і якісних змін зайнятості населення та обґрунтувати механізми її державного регулювання. За результатами дослідження структури зайнятого населення виявлено, що в системі національного ринку праці відбувається збільшення обсягів застосування нестандартних форм зайнятості, які потребують законодавчого врегулювання.

Дослідження досвіду розвинених країн світу з регулювання нестандартних форм зайнятості доводить, що основною її метою є: створення легітимних умов для офіційної зайнятості населення в усіх формах із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, надання соціальних гарантій працівникам, які здійснюють свою трудову діяльність у системі нестандартних форм зайнятості, збалансування умов праці та відпочинку працівників, мінімізація почуття відірваності від колективу й соціальних контактів.

У процесі дослідження нестандартних форм зайнятості виявлено її особливу форму – прекаріат (англ. precarious та лат. precarium – сумнівний, небезпечний, ризикований, негарантований, нестабільний), який пов'язаний з відсутністю правового захисту, соціальних гарантій для найманого працівника та виходить за правові межі класичних соціально-трудова відносин «роботодавець-працівник», може як мати характер соціально-трудова залучення для останнього, так і бути проявом такого відторгнення. Встановлено, що з метою запобігання соціальним ризикам у частині застосування нестандартних (гнучких) форм зайнятості населення в системі функціонування національного ринку праці необхідна реалізація комплексу заходів щодо вдосконалення правових, адміністративних і економічних механізмів державного регулювання соціально-трудова відносин.

Обґрунтована необхідність зменшення сегмента неформальної (тіньової) зайнятості в системі національного ринку праці. Зазначено, що соціально-економічні засади детінізації зайнятості населення мають передбачати застосування державних важелів впливу на кількісні та якісні характеристики робочої сили, її структуру, формування механізму мотивації до легальної праці, а також підтримку соціально прийняттого рівня вартості й ціни робочої сили.

6. З'ясовано стратегічні пріоритети та сформульовано основні завдання щодо вдосконалення державної системи професійної освіти в напрямі підвищення якості робочої сили й продуктивності праці.

Визначено, що в умовах глобального інформаційного простору важливе місце в розвитку держави належить системі вищої освіти. Це зумовлено тим, що сучасний етап науково-технічного прогресу пов'язаний з освоєнням нових інформаційних технологій та переходом цивілізації до епохи інформатизації суспільства.

Зазначено, що в умовах глобальної економіки сучасна система професійної освіти потребує випереджального підходу, постійного оновлення змісту освіти відповідно до соціально-економічних умов розвитку виробництва, а ефективність цих змін залежить від своєчасного вивчення попиту на нові компетентності кваліфікованих працівників на ринку праці, інноваційного організаційно-методичного забезпечення професійної підготовки кваліфікованих робітників, ефективної взаємодії виробництва та навчальних закладів.

Серед проблемних питань, що заважають ефективній реалізації державної політики зайнятості в Україні, варто виділити професійно-кваліфікаційний дисбаланс, який

спостерігається як на рівні регіональних, так і локальних ринків праці. Визначено, що в системі вітчизняного ринку праці існує невідповідність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сучасним вимогам соціально-економічного розвитку країни, яка полягає в неадекватності обсягів, структури та форм професійного навчання персоналу, що приводить до висновку щодо тісного взаємозв'язку державної політики зайнятості з державною політикою у сфері професійної освіти.

Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку професійного навчання персоналу на виробництві. Виявлено низьку мотивацію роботодавців у підвищенні професійного рівня й конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили та недооцінки відповідними державними інституціями важливості та значущості розвитку трудового потенціалу для потреб інноваційного розвитку країни. Визначено, що незадовільні умови праці, низькі розміри заробітної плати та обсяги професійного навчання працівників спричиняють зростання безробіття, зниження продуктивності праці й конкурентоспроможності виробництва. Наголошено на необхідності поліпшення якісних характеристик робочих місць за умовами, оплатою праці та професійним рівнем працівників. Визначено, що одним із важливих напрямів підвищення ефективності професійного навчання на виробництві має стати зацікавленість роботодавців в інвестиціях у людський капітал з метою підвищення професійного рівня робочої сили та стимулювання працівників підвищувати свій кваліфікаційний рівень. Обґрунтована необхідність розробки та впровадження ефективних державних механізмів підтримки роботодавців у цьому напрямі через застосування відповідних податкових пільг та інших методів стимулювання.

Доведено необхідність удосконалення державної політики зайнятості в таких напрямках, як зниження рівня безробіття серед молоді через реалізацію комплексних програм щодо оптимізації напрямів професійного навчання відповідно до потреб вітчизняного ринку праці.

Визначено, що в умовах глобалізації, динамічних та складних трансформацій національного ринку праці виявлення поточних і перспективних потреб економіки в професійних уміннях та навичках сприятиме відповідності між системою професійного навчання, з одного боку, та наявними вакансіями – з іншого.

7. Обґрунтовано необхідність упровадження на державному й регіональному рівнях ефективної системи прогнозування ринку праці як основи для стратегії формування та реалізації державної політики зайнятості.

Зазначено, що одним із важливих елементів її вирішення є прогнозування тенденцій потреб у робочій силі в професійно-кваліфікаційному аспекті. Відповідно, побудова системних прогнозів попиту на професії на постійній основі є одним з пріоритетних завдань розвитку системи державного регулювання зайнятості.

Узагальнення вітчизняних методичних підходів до прогнозування попиту на професії на ринку праці та їх комплексне поєднання дало змогу покращити методіку прогнозування потреби економіки в робочій силі та її пропозицію. Визначено, що в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації в економіці доцільно використовувати при короткостроковому прогнозуванні кількісні та якісні соціологічні методи, які забезпечують отримання прогностичної інформації щодо попиту на професії в регіональному та галузевому розрізах.

8. Розроблено комплексну систему короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці (із застосуванням кількісних та якісних соціологічних методів) з метою подальшої її імплементації в організаційно-технологічну структуру служби зайнятості.

Доведено, що впровадження комплексної системи кількісних та якісних соціологічних методів прогнозування попиту на професії на регіональному й місцевому рівнях дасть змогу формувати інформаційно-аналітичну базу для прийняття узгоджених та раціональних управлінських рішень органами виконавчої й місцевої влади, державною службою зайнятості, пов'язувати прогнози економічного розвитку з демографічними та освітніми тенденціями, моделями трудового руху населення й підвищувати результативність регіональних програм зайнятості.

Комплексну апробацію інструментарію кількісних та якісних соціологічних методів прогнозування успішно проведено в центрах зайнятості Житомирської області та м. Харкові. У процесі проведення комплексної апробації встановлено, що запропоновані методи надають можливість визначити та оцінити основні тенденції попиту на професії, а також напрями розвитку регіональних і локальних ринків праці, підвищити ефективність взаємодії центрів зайнятості з роботодавцями. За результатами апробації сформовано цілісну систему прогнозування попиту на професії підрозділами державної служби зайнятості як сукупності елементів та взаємозв'язків між ними.

Розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії, які передбачають проведення базовими й регіональними центрами зайнятості регулярних опитувань роботодавців через реалізацію кількісних та якісних соціологічних методів: телефонного й електронного (поштового) опитування роботодавців; галузевих фокус-груп; глибинних інтерв'ю з керівниками провідних ринкоутворювальних підприємств і експертним оцінюванням роботодавцями відповідної галузі щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії.

9. Розроблено сучасну модель державної політики зайнятості в умовах децентралізації системи державного управління та модернізації державної служби зайнятості України.

Зазначено, що в умовах проведення політики децентралізації місцеві органи влади мають стати ключовими в забезпеченні організації розвитку своїх територій. Тому однією з важливих умов ефективного функціонування регіональних ринків праці в країні є підвищення інституційної спроможності органів місцевої влади та регіональних служб зайнятості в процесі формування та реалізації регіональної політики зайнятості.

У запропонованій сучасній моделі формування та реалізації державної політики зайнятості України в умовах глобалізації визначено сучасні тренди глобального та національного ринків праці, суб'єктів державної політики зайнятості на національному, регіональному, місцевому рівнях, об'єкти та базові механізми її формування й реалізації.

Упровадження зазначеної моделі сприятиме посиленню ролі органів місцевої влади у формуванні та реалізації регіональної політики зайнятості, що дасть змогу

вирішити такі питання: змінити систему фінансування регіональних служб зайнятості, яка допоможе більш ефективно використовувати кошти соціального страхування на пріоритетні напрями розвитку регіональних і локальних ринків праці, забезпечуючи зростання рівня зайнятості населення; акумулювати кошти системи соціального страхування, державного й місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток території; створити перспективні та інноваційні підприємства в регіоні й нові робочі місця; посилити ефективність використання коштів системи соціального страхування на регіональному рівні, враховуючи повноту інформації органів місцевої влади щодо ситуації у сфері зайнятості населення на регіональних, локальних ринках праці та їх відповідальність за соціально-економічний розвиток територіальної громади; забезпечити ефективний взаємозв'язок органів державної влади, місцевого самоврядування та служби зайнятості в прийнятті результативних рішень у сфері місцевої політики зайнятості населення; покращити систему регіонального соціального діалогу в процесі її формування та реалізації на місцевому рівні, більш ефективно залучатись до розвитку й підтримки регіональної інфраструктури системи зайнятості (центрів професійно-технічної освіти, центрів профорієнтації, бізнесінкубаторів тощо); самостійно приймати кадрові рішення щодо призначення керівного складу регіональної (окружної) служби зайнятості відповідно до їх професійної компетенції; запобігати конфлікту інтересів у системі управління державною службою зайнятості; фінансувати пріоритетні напрями місцевої політики зайнятості й розвиток інфраструктури регіональних центрів зайнятості; посилити державний і місцевий контроль органами місцевої влади, соціальними партнерами та громадою за цільовим використанням коштів системи соціального страхування на випадок безробіття.

10. Запропоновано напрями вдосконалення механізму використання робочої сили в умовах глобалізації.

Визначено, що питання покращення використання робочої сили та підвищення її якості мають ключове значення для поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення. З метою вирішення цих питань державна політика зайнятості населення має бути спрямована на: подолання наслідків структурної диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією на основі проведення моніторингу й прогнозування попиту та пропозиції робочої сили в професійно-кваліфікаційному розрізі для ефективного планування роботи в напрямах активних форм зайнятості та задоволення потреб розвитку економіки й соціальної сфери у кваліфікованих кадрах; підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили відповідно до сучасних вимог соціально-економічного розвитку країни; удосконалення механізмів регулювання оплати праці; підвищення вартості вітчизняної робочої сили з метою забезпечення її розширеного відтворення, підвищення економічної активності й конкурентоспроможності на ринку праці; удосконалення організаційно-правових та економічних засад державного регулювання внутрішніх і зовнішніх міграцій робочої сили на основі проведення моніторингу й оцінювання стану її міграційних потоків; удосконалення системи колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин; посилення відповідальності та підвищення ролі органів виконавчої влади й місцевого

самоврядування у формуванні та реалізації державної політики зайнятості населення й налагодження координації спільних дій на ринку праці (із цією метою розроблено Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів щодо уточнення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у питаннях праці та зайнятості населення», в якому конкретизовано нові повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері праці та зайнятості населення, що актуалізовано державною політикою децентралізації в Україні) тощо.

11. Розроблено пропозиції до комплексного проекту основних напрямів реалізації державної політики зайнятості на середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні.

Визначено пріоритетні напрями реалізації державної політики зайнятості, а саме: розширення сфери застосування праці на основі інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняної економіки та створення нових робочих місць; модернізація виробництва й упровадження інноваційних технологій для підвищення продуктивності праці; економічне стимулювання роботодавців щодо створення нових робочих місць і підвищення якості робочої сили; детінізація соціально-трудова відносин; посилення мотивації населення до праці; збільшення обсягів фінансування активної політики зайнятості населення тощо. Запропоновано комплекс заходів, спрямованих на розв'язання та поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення.

Зазначено, що концептуальні засади забезпечення зростання зайнятості населення мають полягати в органічному поєднанні механізмів саморегулювання та державного регулювання, координації здійснення заходів сприяння зайнятості населення з іншими напрямами економічної й соціальної політики, що забезпечить створення умов для розвитку національного ринку праці, підвищення рівня економічної активності та зайнятості населення.

Реалізація запропонованих пропозицій із розв'язання проблем та поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення сприятиме підвищенню ефективності використання робочої сили, забезпеченню продуктивної зайнятості населення, що особливо актуально в умовах глобалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

1. Боков О. В. Модернізація державної політики зайнятості в умовах глобалізації: монографія. Київ, 2020. 426 с.
2. Боков О. В., Любарська О. Ю. Сучасні тенденції зовнішньої трудової міграції населення як індикатор для удосконалення соціально-економічної політики України. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ. 2017. № 2 (51). С. 79–85. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано сучасний стан зовнішньої трудової міграції населення України, визначено напрями вдосконалення державної міграційної політики країни.*
3. Боков О. В., Страшко Л. В. Професійна освіта та її вплив на інноваційний розвиток вітчизняного ринку праці. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2018. № 8. С. 107–113. *Особистий внесок здобувача: визначено вплив*

системи професійної освіти та інноваційний розвиток держави, проаналізовано структуру вакансій за професійними групами, визначено проблемні питання щодо відповідності підготовлених кадрів сучасним вимогам ринку праці України.

4. Боков О. В., Бокова С. Л., Біденко Т. І. Ринок праці ЄС: досвід для України. *Україна: аспекти праці* / НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики і НАН України. 2016. № 1–2. С. 46–52. *Особистий внесок здобувача: проведено порівняльний аналіз основних показників ринку праці європейських країн та України, окреслено пріоритетні напрями політики Європейського Союзу спрямованої на розв'язання проблемних питань у сфері зайнятості.*

5. Боков О. В., Вітряк Т. В. Застосування соціологічних методів в системі прогнозування регіональних ринків праці: практичні аспекти. *Ринок праці та зайнятість населення*: вироб.-практ. наук. журнал. 2016. № 4. С. 20–24. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано методика застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів для прогнозування попиту на професії, запропоновано практичне впровадження у діяльність центрів зайнятості нової моделі взаємодії з роботодавцями.*

6. Боков О. В., Бокова С. Л. Продовольча безпека держави в умовах глобалізації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2016. Вип. 244. С. 164–170. *Особистий внесок здобувача: визначено основні критерії забезпечення продовольчої безпеки України в умовах глобалізації.*

7. Боков О. В. Нестандартні форми зайнятості як елемент гнучкості ринку праці. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 6 (8). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Stattia-Nestand.-zayn.-BOKOV-do-6-DUS.docx>.

8. Боков О. В. Державне регулювання зайнятості населення в умовах глобалізації. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 7 (9). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Vokov-O.V.-DUS-Derzh.-reh.-zayniatosti1.docx>.

9. Боков О. В. Сучасні підходи до мотивації безробітних та незайнятого населення до праці (в контексті міжнародного досвіду). *Державно-управлінські студії*. 2018. № 8 (10). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Vokov-O.V.-Motyvatsiia-pratsi.pdf>.

10. Боков О. В. Міграційні процеси населення України в умовах глобалізації. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 9 (11). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/3-BOKOV-Mihratsiia-DUS-11.pdf>.

11. Боков О. В. Соціальний капітал територіальної громади та його вплив на місцевий розвиток. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 10. URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/BOKOV.pdf>.

12. Боков О. В. Теоретико-методологічні підходи прогнозування розвитку ринку праці. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2019. № 4 (12). С. 8–13.

13. Боков О. В. Глобалізація та її вплив на трансформацію ринку праці України. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2020. № 3 (15). С. 5–12.

14. Боков О. В. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної політики зайнятості в Україні. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2020. № 4 (16). С. 116–123.

15. Bokov A. Problems issues for the formation and use of labor force in ukraine's regional and local markets. *Virtus: Scientific Journal*. 2020. № 43. P. 255–259.

16. Bokov A. Man in the system of innovative development (socio-economic aspect). *International Independent Scientific Journal (IISJ)*. 2020. № 15. Vol. 2. P. 52–56.

17. Bokov A. Shadow employment trends in Ukraine: search for ways of its minimization. *Virtus: Scientific Journal*. 2020. № 45. P. 219–223.

18. Bokov A. Modern globalization processes and their impact on social development. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 42. P. 50–54.

19. Bokov A., Verbytskyi S. Development of non-standard forms of employment within functioning system of labour market in Ukraine. *Journal of Public Administration and Policy*. 2020. Vol. 1. № 2 (Special Issue). P. 6–11.

20. Боков О. В., Бокова С. Л. Взаємозв'язок економічної і соціальної компонент суспільного розвитку в умовах глобалізації. *Економіка України в глобальному і внутрішньому вимірі*: монографія / за ред. В. Г. Федоренка, І. М. Грищенко, Т. Є. Воронкової. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2017. С. 267–292. *Особистий внесок здобувача: визначено фактори, які дестабілізують соціально-трудоу сферу, проаналізовано динаміку продуктивності праці та обґрунтовано необхідність формування в Україні соціально орієнтованої економіки сучасного типу.*

21. Боков О. В. Зайнятість у неформальному секторі економіки. *Публічне адміністрування та економічна безпека в умовах Європейської інтеграції*: монографія / за заг. ред. Н. Ю. Подольчака, Я. Я. Пушака та П. В. Ворони. Львів: Ліга-Прес, 2017. С. 237–247.

22. Боков О. В., Ворона П. В. Інституційні механізми політики Європейського Союзу в сфері зайнятості населення. *Ринок праці та зайнятість в Україні: реалії та перспективи*: колективна монографія / за наук. ред. С. Кожем'якіної, С. Калініної. Київ: ІПК ДСЗУ, 2018. С. 33–349. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано нормативно-правову базу Європейського Союзу в частині формування та реалізації політики зайнятості, узагальнено європейський досвід у сфері зайнятості населення.*

23. Боков О. В., Ворона П. В. Реформування інституту місцевих виборів як механізм модернізації системи місцевого самоврядування. *Публічне управління в умовах інституційних змін*: колективна монографія / за наук. ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович та П. В. Ворони. Київ, 2018. С. 154–162. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність зміни системи формування та реалізації регіональної соціально-економічної політики та прискорення реформування правових засад місцевого самоврядування.*

24. Боков О. В., Ворона П. В. Модернізація державної політики зайнятості в умовах євроінтеграції та реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС. *Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність*: колективна монографія / за наук.

ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович та К. В. Дубич. Київ, 2020. С. 292–305. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано ситуацію у сфері зайнятості населення в умовах реалізації Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, обґрунтовано необхідність визначення національної соціальної моделі України, окреслено проблемні питання у сфері зайнятості населення та шляхи їх вирішення в умовах євроінтеграції.*

25. Боков О. В. Розвиток системи професійного навчання населення як передумова продуктивної зайнятості. *Економіка та держава. Серія: Державне управління.* 2021. № 1. С. 12–19.

26. Боков О. В. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної політики зайнятості в Україні. *Українські реалії ринку праці в умовах глобалізації: колективна монографія / за наук. ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович, П. В. Ворони, М. І. Лахижі.* Київ: АртЕк, 2021. С. 5–16.

27. Боков О. В. Міжнародне право та стандарти в сфері праці як чинник розвитку правових механізмів системи державної політики зайнятості. *Право та державне управління.* 2021. № 1. С. 15–22.

28. Боков О. В. Удосконалення регіональної політики зайнятості населення в умовах децентралізації системи державного управління в Україні. *Право та державне управління.* 2021. № 2. С. 11–16.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

29. Боков О. В. Міграційні процеси населення України в умовах її інтеграції до світового економічного простору. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2011. № 10 (125). С. 200–206.

30. Боков О. В., Вітер В. І., Коваль Н. І. Макроекономічна політика держави та її вплив на рівень життя населення. *Проблеми та перспективи соціального розвитку: монографія / за ред. доктора філософії, професора, академіка АЕНУ, заслуженого економіста України Т. М. Кір'ян.* Київ: Соцінформ, 2011. С. 166–187, С. 196–207. *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрями вдосконалення соціальної політики України в частині підвищення рівня життя населення.*

31. Боков О. В. Зовнішня міграційна політика України та шляхи її вдосконалення. *Вісник східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля.* 2011. № 16 (170). С. 18–21.

32. Боков О. В. Інноваційно-інвестиційна модель розвитку економіки України як передумова підвищення рівня життя населення. *Україна: аспекти праці.* 2011. № 5. С. 45–51.

33. Боков О. В., Вітер В. І., Коваль Н. І. Соціально-економічний регіональний розвиток України та його вплив на рівень життя населення. *Проблемні питання реформування соціальної сфери: монографія / за ред. д-ра філософії, професора, академіка АЕНУ, заслуженого економіста України Т. М. Кір'ян.* Київ: Соцінформ, 2012. С. 187–201. *Особистий внесок здобувача: визначено регіональні соціально-економічні фактори впливу на рівень життя населення, розроблено пропозиції щодо вдосконалення регіональної соціальної політики в напрямі підвищення рівня життя населення регіонів.*

34. Боков О. В., Бокова С. Л. Напрями детінізації зайнятості населення України. *Наслідки нелегальної зайнятості для економіки України та шляхи її подолання* : матеріали наук.-практ. конф. (27 жовтня 2016 р. м. Київ). Київ : ППК ДСЗУ, 2016. С. 20–25. *Особистий внесок здобувача: запропоновано комплексні державні заходи щодо стимулювання легальної зайнятості населення.*

35. Боков О. В. Правові питання регулювання праці неповнолітніх в Україні (в контексті адаптації національного законодавства до міжнародної правової бази країн Європейського Союзу). *Державно-управлінські студії*. 2017. Вип. 2. URL: <http://www.dus.nauka.com.ua/?op=1&z=15>.

36. Боков О. В., Джинчарадзе Н. Г., Гулевич О. Ю. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в Україні: наукова доповідь / за заг. ред. Р. В. Войтович. Київ : ППК ДСЗУ, 2018. 42 с. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано сучасні тенденції міграційних процесів населення України, обґрунтовано необхідність розробки державної стратегії розвитку трудового потенціалу країни та вдосконалення механізмів державної міграційної політики.*

37. Тіньова заробітна плата в Україні: причини та шляхи подолання : аналіт. записка / Куліков Г. Т., Боков О. В., Вітряк Т. Б., Любарська О. Ю.; за заг. ред. Р. В. Войтович. Київ : ППК ДСЗУ, 2018. 22 с. *Особистий внесок здобувача: визначено причини мінізації заробітної плати та окреслено шляхи та механізми її детінізації.*

38. Боков О. В. Міжнародне та вітчизняне законодавство в сфері захисту прав дитини (хронологія розвитку). *Філософські аспекти управління*. 2018. № 1. С. 23–29.

39. Боков О. В., Любарська О. Ю. Апробація інструментарію соціологічних методів діагностики тіньової зайнятості на регіональних ринках праці. *Організаційно-управлінські та психологічні аспекти сучасного ринку праці України* : тези доповідей VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів / упоряд. О. П. Канівець, Л. Г. Новаш. Київ : ППК ДСЗУ, 2017. Ч. 1. С. 64–68. *Особистий внесок здобувача: узагальнено результати апробації соціологічних методів діагностики тіньової зайнятості на регіональних ринках праці, за результатами соціологічного опитування визначено проблемні питання, які існують у системі функціонування вітчизняного ринку праці та запропоновано заходи щодо його детінізації.*

40. Боков О. В., Вітряк Т. Б., Судаков М. В. Соціологічні методи прогнозування тенденцій попиту на професії на регіональних ринках праці (методичні рекомендації). Київ : ППК ДСЗУ, 2017. 39 с. *Особистий внесок здобувача: розроблено методіку організації галузевих фокус-груп щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії у галузі й організації глибоких інтерв'ю щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії.*

41. Боков О. В., Бокова С. Л. Впровадження мотиваційних механізмів підтримки та розвитку малого підприємництва органами державної та місцевої влади. *Інституційний розвиток системи публічного управління та адміністрування* : зб. доповідей та тез круглого столу. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 9–13. *Особистий внесок здобувача: визначено особливості процесу мотивації незайнятого та безробітного населення до підприємницької діяльності, обґрунтовано доцільність упровадження ефективних фінансових механізмів підтримки малого та середнього бізнесу в країні.*

42. Боков О. В. Розвиток регіональних ринків праці в умовах децентралізації. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XI Регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 629–632.

43. Боков О. В. Сучасні тенденції формування соціально-економічних пріоритетів людського розвитку в умовах глобалізації. *Форум прямої демократії* : матеріали доп. та тез Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 4 грудня 2018 р. / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ : АртЕк, 2019. С. 102–105.

44. Боков О. В., Бокова С. Л. Тіньова зайнятість населення – пошук шляхів її мінімізації в Україні. *Державна політика детінізації зайнятості: зарубіжний досвід та виклики для України* : матеріали круглого столу, Київ, 19 вересня 2019 р. / за заг. ред. К. В. Дубич, Н. Г. Діденко, С. П. Калініної. Київ : ІПК ДСЗУ, 2019. 105 с. *Особистий внесок здобувача: визначено фактори поширення тіньової зайнятості населення в системі функціонування національного ринку праці та запропоновано практичні рекомендації щодо її мінімізації.*

45. Боков О. В., Бабченко Л. А. Молодіжне безробіття в регіоні: причини та пошук шляхів його подолання. *Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах* : зб. матеріалів доповідей та тез круглого столу, Київ, 18 квітня 2019 р. / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ : АртЕк, 2019. С. 200–204. *Особистий внесок здобувача: окреслено пріоритетні напрями регіональної політики зайнятості населення, які спрямовані на розв'язання проблеми молодіжного безробіття на регіональних і локальних ринках праці.*

46. Боков О. В. Зовнішня трудова міграція населення та її вплив на функціонування вітчизняного ринку праці. *Трудова міграція в епоху глобалізації: виклики для України* : тези доповідей круглого столу (12 груд. 2018 р., м. Київ) / за заг. ред. Черкасова А. Київ : ІПК ДСЗУ, 2019. С. 53–56.

47. Боков О. В. Вдосконалення державної політики щодо вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб. *Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО* : зб. матеріалів круглого столу до Дня захисника України (Київ, 17 жовтня 2018 р.) / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ : АртЕк, 2019. С. 54–57.

48. Боков О. В. Фактори впливу на мобільність робочої сили в умовах глобалізації. *Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції* : зб. матер. доп. та тез Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 12 листоп. 2019 р. / за заг. ред. Р. Войтович, П. Ворони. Київ : АртЕк, 2019. С. 310–314.

49. Боков О. В. Сучасна парадигма взаємозв'язку соціальної і економічної компонент суспільного розвитку. *Форум прямої демократії* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : ІПК ДСЗУ, 2019. С. 191–195.

50. Боков О. В. Професійна реадaptaція учасників АТО (ООС) та їх мотивація до праці. *Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО* : матеріали круглого столу до Дня захисника Вітчизни, Київ, 19 жовтня 2020 р. / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони, М. І. Лахижі. Київ : ІПК ДСЗУ, 2020. С. 23–26.

51. Боков О. В., Бокова С. Л. Модернізація системи професійної освіти як чинник підвищення якості робочої сили. *Науково-практичне забезпечення надання публічних послуг в умовах децентралізації* : зб. матер. доп. та тез інтернет-конф., Київ, 18 квіт. 2019 р. / за заг. ред. Р. Войтович, П. Ворони. Київ : АртЕк, 2019. С. 146–150. *Особистий внесок здобувача: визначено професійно-кваліфікаційний дисбаланс робочої сили як одну із складних проблем, що заважає ефективному функціонуванню вітчизняного ринку праці та його розвитку, запропоновано пріоритетні напрями розвитку професійної освіти в контексті сучасних потреб інноваційного розвитку економіки.*

52. Боков О. В. Вплив соціального капіталу на розвиток територіальних громад. *Науково-практичне забезпечення надання публічних послуг в умовах децентралізації* : зб. матер. доповідей та тез III-ої Всеукр. інтернет-конф., Київ, 15 квітня 2020 р. / за заг. наук. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ : АртЕк, 2020. С. 195–198.

53. Боков О. В. Міжнародні правові норми у сфері міграції як основа гуманізації міждержавних відносин. *Форум прямої демократії* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю 7 груд. 2020 р. / за заг. ред. Р. Войтович, П. Ворони, М. Лахижі. Київ : ІПК ДСЗУ, 2020. С. 58–61.

54. Bokov A., Vorona P., Lakhizha M. Technologies For Optimizing The System Of Free Legal Aid In Ukraine. *Line With The Recommendations Of The Council Of Europe* / A. Bokov, P. Vorona, M. Lakhizha. *Global challenges of economic development: economic, social, legal aspects* : 37th IBIMA Conference: April 2021. Cordoba, Spain, 2021. URL: <https://ibima.org/accepted-paper/technologies-for-optimizing-the-system-of-free-legal-aid-in-ukraine-in-line-with-the-recommendations-of-the-council-of-europe/>

АНОТАЦІЯ

Боков О. В. Формування та реалізація державної політики зайнятості в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації розроблено нові наукові положення, які в сукупності надають можливість розв’язати важливу наукову проблему в галузі науки державного управління щодо теоретико-методологічного та науково-практичного обґрунтування напрямів удосконалення механізмів формування й реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації.

Уперше здійснено цілісний науковий аналіз питання формування та реалізації державної політики зайнятості населення в умовах глобалізації. На основі комплексного аналізу визначено вплив глобалізаційних процесів на функціонування національного ринку праці, його сучасний стан і перспективи розвитку. Виявлено тенденції розвитку гнучких, нестандартних форм зайнятості населення в системі національного ринку праці та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення правових механізмів їх регулювання.

Розглянуто систему професійного навчання населення в контексті підвищення якості робочої сили та обґрунтовано необхідність упровадження ефективної системи

прогнозування ринку праці як основи для підвищення результативності державної політики зайнятості.

Запропоновано комплексну систему кількісних та якісних соціологічних методів короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці та розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії державною службою зайнятості.

Розроблено сучасну модель формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах впливу глобальних процесів на систему функціонування національного ринку праці, в якій визначено її суб'єктів (на національному, регіональному та місцевому рівнях), а також основні механізми її вироблення з урахуванням світових тенденцій розвитку глобального ринку праці та потреб розбудови сучасної національної інноваційної економіки. Запропоновано напрями вдосконалення державних механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості України.

Розроблено практичні рекомендації щодо модернізації державної політики зайнятості України в умовах глобалізації.

Ключові слова: зайнятість населення, ринок праці, соціально-трудова відносина, безробіття, механізми державного управління зайнятістю, глобальний ринок праці, державне регулювання, державна політика, трансформація.

SUMMARY

Bokov O. V. Formation and implementation of state employment policy in the context of globalization. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining the Doctor of sciences degree in Public Administration, specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – Classical Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The dissertation develops new scientific provisions, which together provide an opportunity to solve an important scientific problem in the field of public administration on the theoretical, methodological, scientific, and practical justification of ways to improve the mechanisms of formation and implementation of public employment policy in globalization.

For the first time, a comprehensive scientific analysis of the formation and implementation of state employment policy in the context of globalization.

The main concepts of employment have been considered, theoretical and conceptual approaches to the formation and implementation of state employment policy have been analyzed, the main principles, tasks and directions of its implementation have been determined, the main international legal documents and labor standards have been considered as the main factor in developing legal mechanisms of state employment policy.

The essence of globalization and its influence on the socio-economic development of nation-states is considered. A comparative analysis of Ukraine with some countries of the world in terms of macroeconomic indicators has been carried out, human development index and other international indices, the main indicators of the domestic labor market and identified problematic issues that hinder its effective functioning have been analyzed. The migration processes of the population of Ukraine have been considered and the directions of improvement of the state migration policy of the country have been proposed. Based on a comprehensive

analysis, the impact of globalization processes on the functioning of the national labor market, its current state and prospects for development.

The influence of informatization and modern information technologies on the transformation of the employment system has been highlighted, world trends and development of non-standard forms of employment in the global and national labor market have been considered, foreign experience of legal regulation of non-standard and flexible forms of employment in social and labor relations has been given. The essence of precariat as a special form of non-standard employment has been singled out and revealed and the mechanisms of its minimization have been determined. Informal (shadow) employment in the system of functioning of the national labor market is considered. The need to find effective state mechanisms for de-shadowing employment has been noted. It is determined that in order to prevent social risks in the system of non-standard forms of employment it is necessary to implement a set of measures to improve legal, administrative and economic mechanisms of state regulation of social and labor relations, reduce the shadow economy and on this basis ensure legalization of employment and implementation. labor rights, guarantees and social protection of employees. Practical recommendations for improving the legal mechanisms for regulating flexible, non-standard forms of employment in the national labor market have been elaborated.

The main approaches to forecasting trends in demand for professions in the system of formation and implementation of state employment policy have been considered. A model of short-term forecasting of labor demand in regional and local labor markets with the use of sociological methods has been elaborated, the expediency of its application in the system of functioning of the state employment service has been substantiated and methodical recommendations on application of tools for forecasting demand trends in the profession have been developed.

The system of vocational training of the population in the context of improving the quality of the workforce is considered. It is determined that one of the main priorities of the state employment policy should be to improve the quality of the labor force as a major factor in the competitiveness of the national economy, especially in the context of globalization. It has been noted that an important place in this issue belongs to the system of vocational education. The close connection of the state employment policy with the state policy in the field of vocational education has been revealed. The inconsistency of training, retraining and advanced training of personnel to modern requirements of socio-economic development of the country, which is the inconsistency of the volume, structure and forms of vocational training to the needs of the national labor market, low motivation of employers to improve the professional level and competitiveness of domestic labor. It has been noted that the basis of modern innovative vocational education should be training for future work, not just improving training for the modern needs of the country's economy at the current level of global post-industrial development. The model of the modern innovative system of vocational education has been proposed and its interrelation with efficiency of the state policy of employment of the population is proved.

A modern model of formation and implementation of state employment policy in the context of the impact of global processes on the functioning of the national labor market, which

identifies its actors (national, regional and local levels), as well as the main mechanisms for its development taking into account global trends labor market and the necessity of building a modern national innovative economy. The priority directions of improvement of the mechanism of use of labor in the conditions of modern development of the national labor market and influence of globalization on the system of its functioning have been proposed. Proposals for a comprehensive project of the main directions of formation and implementation of the state employment policy for the medium term in the context of socio-economic reforms in Ukraine have been elaborated.

Key words: mechanisms of public administration, state regulation, state policy, labor market, social and labor relations, employment, unemployment, transformation, globalization.

БОКОВ ОЛЕКСАНДР ВІТАЛІЙОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Підписано до друку 17.08.2021.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 1,8. Обл.-вид. арк. 1,8. Наклад 100 пр. Зам. № 3-2021/22АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008